

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce
Gibraltar a jeho vliv na britsko-španělské vztahy
Štěpánka Kulhánková

Plzeň 2021

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra politologie a mezinárodních vztahů
Studijní program Politologie
Studijní obor Mezinárodní vztahy – teritoriální studia

Bakalářská práce
Gibraltar a jeho vliv na britsko-španělské vztahy
Štěpánka Kulhánková

Vedoucí práce:

PhDr. David Šanc, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování PhDr. Davidu Šancovi, PhD. za odborné vedení práce, podnětné a cenné rady při konzultacích, ochotu a trpělivý přístup.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Charakteristika území	9
3. Původ konfliktu	12
4. Historický vývoj vlivu gibraltarské otázky na britsko-španělské vztahy	15
4.1. Frankův režim – Suezská krize	15
4.2. Rezoluce 1514 (XV) OSN – zahájení španělské blokády	18
4.3. Vstup Británie do EHS – Britský národní akt 1981	25
4.4. Uvolnění hraničních restrikcí – Bossanova vláda	29
4.5. Španělsko-marocké jednání 1989 – Ústava 2006.....	35
5. Španělská delegace na Gibraltar 2009	41
6. Závěr	43
7. Seznam literatury	46
8. Resumé	51
9. Přílohy	53

1. Úvod

Status území Gibraltaru má již po staletí vliv na vývoj britsko-španělských vztahů. Španělsko se odmítá vzdát své územní celistvosti a požaduje dekolonizaci území. Proti tomu se staví obyvatelé Gibraltaru, kteří chtějí setrvat pod svrchovaností Velké Británie. Ta se zavázala nepřijmout rozhodnutí o přenesení suverenity proti vůli Gibraltářanů. Tím vzniká patová situace formující vztahy mezi Španělskem a Spojeným královstvím. Hlavním cílem mé práce je prostřednictvím analýzy vývoje konfliktu zjistit, jak spor o území Gibraltaru ovlivňoval vzájemné vztahy mezi Španělskem a Spojeným královstvím. Při této analýze se zaměřím na události a procesy, které ovlivnily dynamiku konfliktu. V práci se zabývám obdobím od obsazení území Gibraltaru Anglií v roce 1704 až do roku 2010. Od roku 2010 totiž nastává významný vývoj pouze v souvislosti s Brexitem po roce 2016, kterému se práce nevěnuje. Dopad Brexitu na status Gibraltaru a gibraltarskou otázku ukáže budoucnost, jelikož se jedná o stále probíhající proces. Pro pochopení kontextu pomůže rozebrat jednotlivé diplomatické či vojenské postupy, které byly aktéry v minulosti zvoleny s odkazem na průběžně se proměňující politické pozadí obou států. To je spojeno se zkoumáním rolí obou zemí v mezinárodním prostředí. Věnuji se vlivu územního sporu Španělska s Marokem o osady Ceuta a Melilla na gibraltarskou otázku. Zkoumám také vliv Organizace spojených národů a Evropské unie, jejichž úkolem je řešit spory mezi svými členy, kterými bylo v časovém rozpětí mé práce Španělsko i Velká Británie. To vše formuje dosud nevyřešenou a značně komplikovanou otázku suverenity nad Gibraltarem. Do jaké míry ovlivňovala gibraltarská otázka vzájemné britsko-španělské vztahy? Jak závisel postoj států ke statusu Gibraltaru na vládnoucích politických stranách? Jaký dopad měla OSN na formování sporu? Existuje řešení přijatelné pro všechny strany sporu?

V první kapitole mé práce charakterizují území pro pochopení kontextu gibraltarské otázky. Kapitola obsahuje základní politické, geografické a ekonomické informace o Gibraltaru. Dále se zaměřím na začátek konfliktu, který sahá až do období války o španělské dědictví. Válka vedla k Utrechtské mírové

smlouvě z roku 1713. Od roku 1707 již Velká Británie získala článkem X Utrechtské smlouvy Gibraltarskou skálu. Kvalifikace mezinárodněprávního stavu ovšem závisí kromě výkladu článku X Utrechtské smlouvy také na precizním vyhodnocení dílčích jednání a následného chování států či analýze historických listinných i jiných důkazů a následných změn v obsahu aplikovatelného mezinárodního práva (Malenovský 2013: 13). Španělsko si uvědomuje strategickou polohu tohoto území a s jeho ztrátou se odmítá smířit. V důsledku Utrechtské smlouvy tak následuje několik neúspěšných pokusů o znovudosažení své suverenity na Gibraltar. V práci se věnuji dekolonizačním procesům, které byly následkem úpadu Velké Británie po druhé světové válce spolu s antikoloniální tendencí amerických představitelů. Tyto procesy měla pod svou správou Organizace spojených národů. Obyvatelé Gibraltarů byli ovšem loajální ke Spojenému království zejména z důvodu nedemokratického režimu ve Španělsku nastoleného generálem Frankem a jeho následné blokády kolonie. Dopad na územní spor mělo tedy také interní dění na Gibraltar. Historickými událostmi vzniká na území nové etnikum, které spor přímo ovlivňuje, a proto se vývojem nacionálního cítění Gibraltářanů budu v mé práci zabývat. Na gibraltarskou otázku působili i mezinárodní aktéři, například již zmíněná Organizace spojených národů a Rezoluce 1514 (XV) Valného shromáždění či vojenské cvičení NATO na území Gibraltar. Dále pak Evropská unie a její centralizační sklony, které jsou podporovány zejména menšími národy uvnitř států (například území Katalánska či Skotska).

Ke své práci využiji odborné práce zahraničních autorů zabývajících se Gibaltarem či vývojem gibraltarské otázky a jejím dopadem na vztahy mezi Velkou Británií a Španělskem. Dále budu vycházet z dokumentů přímo ovlivňující spor, jakými jsou například Utrechtská smlouva, Lisabonská a Bruselská dohoda či již zmíněná Rezoluce 1514 (XV) a jiné mezinárodní dokumenty související s Gibraltarskou otázkou. V české literatuře se územním sporem zabýval Vratislav Košťál ve své práci „Gibraltar, podivný spor o Herkulovy sloupy“, která bude jedním z použitých zdrojů. Dalším dílem, o které se má práce opírá, je publikace „Gibraltar: British or Spanish?“ od Petera Golda. Informace o historii a průběhu

konfliktu čerpám také z relevantních internetových zdrojů a odborných článků. Pro základní informace o území jsem použila oficiální internetové stránky vlády Gibraltarů (HM Government of Gibraltar 2021b).

2. Charakteristika území

Gibraltar, také přezdíván Skála, je zámořským územím Spojeného Království Velké Británie a Severního Irska s relativně vysokou mírou autonomie. Území je historicky mocnostmi považováno za strategické místo pro svou polohu, která zajišťuje kontrolu nad průlivem spojující Evropu se severní Afrikou. Oficiálním jazykem Gibraltáranů je angličtina, přesto se zde mezi obyvateli objevuje také španělština, následkem pracovní síly dojíždějící z jižního Španělska. Měna Gibraltarů se nazývá gibraltarská libra, která je paritně vázána k libře britské. Britského panovníka reprezentuje guvernér, kterého panovník jmenuje. Jeho role je spíše formální, jednou z jeho pravomocí je jmenovat Radu ministrů, ale až po konzultaci s hlavním ministrem. Gibraltáranům bylo uděleno plné britské občanství v roce 1981 Britským národním aktem. Gibraltar je zásadní operační základnou, která je polohou blíže jakékoli pravděpodobné oblasti vojenského nasazení nežli Velká Británie. Během studené války působil jako kontrolní stanoviště pro Royal Navy a průzkumná letadla, válka o Falklandy/Malvíny pak zdůraznila jeho roli přední základny pro zásobování (Gold 2010: 371). Ačkoli se v poslední době tradiční strategie nasazení námořnictva, letectva a vojsk značně změnily, potřeba jednotek rychlé reakce pravděpodobně zvyšuje strategickou hodnotu Gibraltarů, základna dále nabízí také důležité komunikační zařízení ve světě po 11. září (Gold 2010: 372).

Území Gibraltarů o rozloze 6.8 km² se nachází na jižním cípu Pyrenejského poloostrova a čítá přes 30 000 obyvatel. Jeho poloha je strategická vzhledem ke kontrole průlivu, který spojuje evropský kontinent s africkou Ceutou a zároveň propojuje Středozemní moře a Atlantský oceán (viz příloha č. 1). Gibraltar zvětšuje svou rozlohu pomocí nákladných projektů pro zasypávání kontinentálního šelfu. Právě strategický význam úžiny vedl k mnoha soutěžím mezi námořními mocnostmi o kontrolu nad průlivem, který byl do roku 1869 jediným přístupem do Středozemního moře. Průliv je velmi frekventovaný a jeho režim je ukotven v obecném mezinárodním právu a také v několika mezinárodních smlouvách již z počátku 20. století, které zaručují svobodu proplutí lodím všech

států a zákaz opevnění obou břehů (Malenovský 2013: 6). V důsledku intenzivní dopravy vznikl projekt na vybudování 40 km dlouhého podmořského železničního tunelu spojující Evropu a Afriku, který by odlehčil dopravní vytíženost úžiny (McIntyre 2018). Územní krajině dominuje vápencová Gibraltarská skála, mohutný masiv označován jako jeden z Herkulových sloupů, v nejvyšším bodě dosahuje až 426 metrů a tvoří většinu územní rozlohy (viz příloha č. 2). Velkou část skály pokrývá přírodní rezervace, z důvodu v Evropě ojedinělého výskytu opic makak magot, kterých se zde nachází až 300 (viz příloha č. 3). Na území panuje legenda, podle které skončí britská nadvláda nad Skalou ve chvíli, kdy zde nebudou opice přítomny. Skrze skálu vede labyrintová síť tunelů pro snadnější přístup a zásobování. Počátkem 20. století došlo k vytunelování skály pro usnadnění vzájemné komunikace východní a západní strany poloostrova, následně použili vytěžený materiál k rozšíření oblasti osídlení do moře o 26 hektarů (Rodriguez 2020). Skála se ve svém vrcholu láme k východnímu pobřeží, které vzhledem k jeho strmosti nemůže být osídleno, proto vyrostlo město i přístav na úpatí skály při západním pobřeží poloostrova. Na území se nenachází žádné prameny ani řeky, proto nedisponují vlastními zásobami pitné vody. Vznikaly vodní nádrže pro skladování dešťové vody, která byla později smíchána s vodou čerpanou ze studní na šíji nebo destilovanou z moře (Rodriguez 2020).

Gibraltar nemá geograficky prostor pro provozování zemědělství, jeho ekonomika stojí především na cestovním ruchu a také na jeho statusu daňového ráje. Vláda se zde proto snaží maximalizovat atraktivitu pro zahraniční turisty. Zdejší obyvatelé si uvědomují význam ekonomické samostatnosti pro dosažení vyšší míry autonomie. Došlo k expanzi hotelových a plážových zařízení a také kasin (nárůst hazardu), většina západního pobřeží a také část půdy získané z moře jsou zastaveny právě přístavními podniky (Rodriguez 2020). Gibraltar je závislý na importu nejen pitné vody, ale také potravin či spotřebního zboží, přičemž mezi nejvýznamnější obchodní partnery patří kromě Velké Británie také Španělsko, Maroko, Portugalsko a Japonsko (Košťál 2002: 25). Her Majesty's Government of Gibraltar uvádí: „Spolu s našimi partnerskými firmami napříč různými obory v centru finančních služeb na Gibraltaru máme jako základ tři hlavní činnosti:

regulace, pověst a rychlost uvedení na trh. Nabízíme moderním prostředí s nízkou daní z příjmů fyzických a právnických osob, vysoce kvalitní infrastrukturu a životní styl, který vytváří přesvědčivou kombinaci“ (HM Government of Gibraltar 2021a). Gibraltar, kde se britská vojenská přítomnost výrazně snížila a nyní přispívá k místní ekonomice přibližně 7 %, ve srovnání se 60 % v roce 1984, těží z rozsáhlého přepravního obchodu, offshore bankovníctví a jeho daňových sazeb, které jsou nízké, aby přilákaly zahraniční investice (Countries of the World 2020).

Gibraltar je od roku 2002 zámořským územím Spojeného království, do té doby byla tato území nazývána Britským závislým územím, přejmenování proběhlo na základě Zákona o britských zámořských územích. Kennedy (2016: 742): „Některá zámořská území jsou významnými centry finančních služeb a jiná provozují mezinárodní rejstříky přepravy, [...] Jedná se o různorodou skupinu, a to jak z hlediska jejich postavení podle vnitrostátního práva odpovědných států, tak z hlediska míry jejich autonomie.“. Britská zámořská území pokrývají devět časových pásem a rozkládají se ve 4 oceánech. Jedná se o převážně do značné míry samosprávná území, která jsou ovšem politicky vázaná ke Spojenému království. Země odevzdávají část své suverenity do rukou mateřské země. Tato území nejsou součástí Velké Británie, každé území disponuje vlastní ústavou a všechna sdílejí britskou národní identitu a pouto se Spojeným královstvím, které má na základě článku 73 Charty Organizace spojených národů povinnost zajistit blahobyt svých obyvatel (House of Commons Foreign Affairs Committee 2019: 3). Velká Británie podporuje ekonomický i sociální rozvoj svých zámořských území. V projevu k tehdejší Asociaci závislých území, nyní známé jako Asociace zámořských území Spojeného království, představilo ministerstvo zahraničí hlavní prvky nového vztahu mezi Británií a zámořskými územími, vztah je moderním partnerstvím přizpůsobeným potřebám obou stran a založeným na čtyřech základních principech (Government of Virgin Islands 2014: 3–4): sebeurčení; vzájemné povinnosti a odpovědnosti; svoboda pro území, aby v co největší míře řídilo své záležitosti; pevný závazek Spojeného království pomáhat územím ekonomicky se rozvíjet a pomáhat jim v případě nouze.

3. Původ konfliktu

Své jméno Gibraltar získal postupnou přeměnou názvu Džebel al-Tárik (v překladu Tákirova hora). Toto jméno dostala Gibraltarská skála po maurském vojevůdci a vládci, který území dobyl v roce 711 a následně odsud podnikal úspěšné nájezdy na Pyrenejský poloostrov, Gibraltar se tak stal součástí maurského království. Křesťanští obyvatelé Španělska v rámci reconquisty vyhnali muslimské Maury (Araby) z území v roce 1462, později v roce 1469 uzavírá sňatek Isabela Kastilská s Ferdinandem Aragonským a následně dochází ke spojení Aragonie s Kastilií a vzniká Španělské království. Gibraltar byl připojen královnou Isabelou ke sjednocenému Španělsku v roce 1501 (Rodriguez 2020).

Španělsko si svou nadvládu nad strategicky významným územím udrželo až do počátku 18. století, kdy dochází k válce o španělské dědictví. Důvodem války byla smrt španělského krále Karla II. Habsburského roku 1700, král zemřel bez pokrevního dědice, který by pokračoval v linii španělských Habsburků na španělském trůně. Král ve své závěti určil následovníkem Filipa z Anjou, ovšem ostatní mocnosti chtěli na trůn dosadit Karla III.. Angličané spolu s Nizozemci podpořili Habsburský nárok Karla III., protože se báli posílení vlivu Francie v Evropě. V roce 1704 pronikly anglicko-holandské jednotky vedené admirálem sirem Georgem Rookem na území Gibraltaru, které v tu dobu náleželo Španělskému království (Rodriguez 2020). Anglie tak využila oslabení Španělska a poukázala na úpadek mocnosti. Od roku 1707 již mluvíme o Spojeném království Velké Británie na základě Zákona o Unii. Britské zabrání části španělského území, které je ovšem strategicky významné, bylo v roce 1713 zpečetěno Utrechtskou mírovou smlouvou, která ukončuje války o španělské dědictví a Španělsko se tak formálně vzdává nároku na své území Gibraltaru. V článku X Utrechtské smlouvy stojí: „Katolický král tímto pro sebe, své dědice a nástupce vydává koruně Velké Británie plné a úplné vlastnictví města a hradu Gibraltar spolu s přístavem, opevněním a pevnostmi, které k nim patří; a vzdává se uvedeného vlastnictví, které má být drženo a užíváno [Velkou Británií] absolutně se všemi způsoby práva navěky, bez jakékoli výjimky nebo jakékoli překážky. [...] Její Veličenstvo

královna Velké Británie dále slibuje, že římskokatolickým obyvatelům výše uvedeného města bude dopřáno bezplatné uplatňování jejich náboženství. A v případě, že se dále bude zdát, že koruna Velké Británie udělí, prodá nebo se jakýmkoli způsobem odcizí vlastnické právo uvedeného města Gibraltar, se tímto souhlasí a dochází k závěru, že přednost prodeje bude vždy dán španělské koruně před ostatními.“ (viz příloha č. 4). Mírová smlouva ovšem nepřihlíží Spojenému království tzv. Šíji, která spojuje Gibaltarskou skálu se španělskou pevninou, ta podle smlouvy nadále zůstává pod suverenitou Španělů. Navzdory tomu Velká Británie již 5 měsíců po podpisu smlouvy fakticky okupuje část Šíje a dochází ke zřízení 2 opevnění, prvním je Ďábelská věž a druhým Mlýn, na jejich zřízení ovšem Britové neměli nárok (Košťál 2009: 41). Velká Británie si Šíji nárokuje od poloviny devatenáctého století, což Španělsko horlivě odmítá, jelikož tato skutečnost nevychází z Utrechtské mírové smlouvy. Španělé se po uzavření míru roku 1713 odmítali smířit se svou prohrou a ztrátou významného území, a proto se několikrát pokusili o znovudobytí své suverenity nad Gibraltarem vojenským obléháním. V roce 1730 došlo ke stažení španělských vojsk ze Šíje následkem podpisu Sevillské mírové smlouvy roku 1729, která ukončovala již třinácté neúspěšné obléhání (Košťál 2009: 42). V letech 1779 až 1783 došlo k Velkému obléhání, které probíhalo vzájemně s americkou válkou za nezávislost, obléhání bylo neúspěšným pokusem španělských vojsk posílených o francouzskou vojenskou sílu získat zpět své ztracené území.

Dodnes je oblast Šíje velmi diskutovaným tématem při řešení gibraltarské otázky, zejména ze strany španělských představitelů s ohledem na neexistenci právního nároku Británie na oblast Šíje, nad kterou si po staletí udržuje nadvládu. Britové se snažili již od Utrechtského míru fakticky rozšířit svou působnost o formálně neutrální území Šíje, čemuž napomohlo vybudování karanténních oblastí v letech 1815 a 1854 se souhlasem Španělska, z důvodu epidemiologických opatření při výskytu žluté zimnice a cholery. Vzniklé sanitární osady měly být pouze přechodné řešení nastalé situace, ovšem později se rozrostly v trvalá lidská obydlí (Košťál 2009: 43). Velká Británie roku 1830 mění postavení Gibraltar na korunní kolonii Gibraltar, zřizuje právní instituce, policii a odpovědnost přebírá

koloniální úřad. To znamenalo pro tamější obyvatele udělení občanských svobod a vytvoření Listiny spravedlnosti (Charter of justice), ustavení Nejvyššího soudu spolu s městským magistrátem a dochází k vytvoření funkčního policejního sboru. Tyto administrativní kroky jsou v souvislosti s definováním identity mezi obyvateli území významné, jelikož znamenají uznání rozvíjející se občanské společnosti, se kterou se můžou občané ztotožnit (Gold 2010: 368). Dle Petera Golda můžeme pozorovat dva způsoby formování národní identity na Gibraltar: buďto se populace začíná stávat gibraltarskou ve druhé polovině devatenáctého století kvůli společnému sdílení bídy, zejména pustošení nemocí, nebo si britská veřejnost na počátku dvacátého století vytvořila „emocionální, i když poněkud iracionální vztah k tomuto místu“ (Gold 2010: 369). Začátkem 20. století byl na území Šíje jednostranně zbudovaný hraniční plot se Španělskem, ke kterému se v roce 1935 přidala nouzová letecká přistávací plocha rozšířena na Churchillův příkaz v roce 1938 (Košťál 2009: 43).

4. Historický vývoj vlivu gibraltarské otázky na britsko-španělské vztahy

Následuje analýza historického vývoje, ve které zkoumám, jak spor o Gibraltar ovlivňoval vztahy mezi Španělskem a Velkou Británií. Politické strany vyskytující se u moci ve Španělsku, Velké Británii či na Gibraltaru ovlivňovaly míru napětí konfliktu. Následkem španělské blokády se postoj obyvatel Gibraltaru vůči Španělsku jeví nedůvěryhodně či až nepřátelsky. Právě Gibraltárané a jejich vymezení vůči Španělsku jsou hlavním argumentem Británie proti navrácení území zpět pod španělskou svrchovanost.

Gibraltarskou otázkou formovaly také vnější vlivy. Organizace spojených národů a její dekolonizační snahy jsou hlavním argumentem španělské strany pro obnovení své územní celistvosti. Španělský nárok na území Gibraltaru naopak naráží na obdobný územní spor s Marokem o osady Ceuta a Melilla, které mají pro Španělsko negativní dopad na jednání o předání suverenity nad územím. Při jednáních o vstupu Španělska do Evropských společenství pak Španělé uvolňují napětí s Británií, aby usnadnili své začlenění. Spor o území Gibraltaru se objevuje při každé interakci mezi Španělskem a Británií, proto v následujících podkapitolách reflektuji vliv statusu Gibraltaru na britsko-španělské vztahy.

4.1. Frankův režim – Suezská krize

Při průběhu světových válek byl význam polohy Gibraltaru ještě strategičtější. Po vypuknutí druhé světové války byl Gibraltar ohrožen, za jeho jedinou pozemskou hranicí se rýsoval Frankův režim, podporován nacistickým Německem a fašistickou Itálií. Protirepublikánský diktátor generál Francisco Franco používající titul caudillo vládl ve Španělsku od roku 1939. Po výhře v krvavé občanské válce vládl tvrdě s podporou Hitlera a Mussoliniho, po dobu své vlády zatýkal a soudil politické odpůrce svého režimu a potíral kulturu a jazyk ostatních národů Španělska – například Katalánců (Patrovský 2020). Británie si uvědomovala ohrožení svého strategického území a byla nucena jednat, a tak v roce 1941 nakázala evakuaci veškerého civilního obyvatelstva. Evakuaci téměř

17 000 obyvatel na Jamajku, Madeiru či do Severního Irska předcházelo odebrání veškerých pravomocí Městské radě, která nahradila sanitární komisi roku 1921, a suspendaci Výkonné rady, představující poradní orgán guvernéra (Košťál 2002: 25). Následkem traumatizující evakuace se v září 1942 skupina civilního obyvatelstva dohodla na nutnosti vzniku sdružení, které by prosazovalo občanská práva místních obyvatel, tím dochází k založení The Association for the Advancement of Civil Rights in Gibraltar. Sdružení se později přeměnilo v politickou stranu v čele s Joshuou Hassanem, Městská rada byla obnovena s navýšenými kompetencemi a roku 1950 byla ustanovena Zákonomádná rada, tím došlo ke ztrátě výsostného postavení guvernéra (Košťál 2002: 25). Franko zavedl po druhé světové válce politiku izolacionismu – ekonomického i politického. Porážka režimů v Itálii i Německu neznamena pád Frankova nedemokratického režimu, který se udržel v čele Španělska až do své smrti v roce 1975. Počátkem padesátých let dvacátého století se spor mezi Británií a Španělskem začal vyostřovat, kdy se jeho řešení ujal nedemokratický představitel Španělska generál Franko, který svými kroky povzbuzoval primitivní nacionalismus pro odvedení pozornosti Španělů od vnitropolitických potíží mezinárodně izolovaného režimu (Malenovský 2013: 8). Malenovský (tamtéž) dále uvádí negativní vliv tohoto politického kontextu na právní autoritu Frankovo argumentů, stejně jako koloniální minulost obou zemí sporu, kterou připomínají enklávy Ceuta a Melilla na území Maroka.

Po druhé světové válce procházelo Britské impérium procesem dekolonizace, tedy procesem udělování nezávislosti koloniím na jejich mateřské zemi. K dekolonizaci přispělo meziválečné období, kdy došlo k povzbuzení nacionalismu v koloniích zapojených do bojů skrze své kolonizující země. Také dochází k decentralizaci britského impéria a sílení tendence získání nezávislosti v koloniích, čemuž napomohla změna mezinárodního systému – mocenská rovnováha v Evropě udržována pomocí aliancí je nahrazena konceptem kolektivní bezpečnosti. Jednou z povinností koloniálních mocností při dekolonizaci svých kolonií je zrušení vojenských základů vybudovaných v bývalých koloniích a stažení ozbrojených sil umístěných v závislých územích, z důvodu ohrožení

mezinárodního míru a bezpečnosti, přítomnost ozbrojených sil bývá také zpravidla překážkou pro výkon práva sebeurčení místního lidu (Potočný 1968: 37). Britské impérium tak zaznamenalo značný úpad a ocitá se v roli sekundární mocnosti. Britové jsou si vědomi jejich závislosti na Spojených státech amerických, možná více než sami američtí představitelé. Kladou velký důraz na uchování dobrých vztahů s USA, po válce je Velká Británie ekonomicky vyčerpaná a dobré vztahy vedou k ekonomické pomoci, která by mohla zachránit britskou ekonomiku. Washington se prezentuje jako nepřítel kolonialismu, to dokazuje taky ve své Atlantické chartě. Jedním z bodů charty je právo států na sebeurčení, tento bod pro britský kabinet znamenal osvobodit evropské země od nacistické tyranie, zatímco Roosevelt chtěl uplatnit chartu všude, včetně koloniálních oblastí a osvobodit tak národy celého světa od zaostalé koloniální politiky (Kissinger 1997: 410). Velká Británie se dekolonizaci nebránila, její ekonomika byla velmi dotčena válkou a její postavení nebylo natolik silné, aby mohla čelit Spojeným státům a jejich cílům. Ovšem obyvatelé Gibraltaru byli spokojeni se svou pozicí, nepřáli si projít dekolonizací, jelikož jejich setrvání pod Velkou Británií jim zaručovalo bezpečnost před Frankovým Španělskem. To se ovšem španělskému režimu nezamlouvalo. Dekolonizační politika Velké Británie po druhé světové válce vedla ke vzniku nové Ústavy 1950, ke které jistě dopomohla nařízená evakuace obyvatelstva za války. Ústava mimo jiné zřizuje Legislativní radu, která je nacionálně smýšlejícími obyvateli podporována pro větší samostatnost území.

V roce 1953 v rámci Frankovy politiky vznáší Madrid při korunovační cestě Alžběty II. po impériu nárok na navrácení Gibraltaru, jelikož cesta končila symbolicky právě na Gibraltaru, i přes španělské útoky na britskou ambasádu a oficiální protesty španělského velvyslance Prima de Rivery (Košťál 2009: 45). Tyto nároky jsou však Velkou Británií negovány s odkazem na Utrechtskou smlouvu, což Franka pobouřilo. V roce 1956 nastala Suezská krize, kdy Gamál Násir znárodnil Suezský průplav. Krize jen poukázala na strategičnost Gibraltarské úžiny a jak je pro Brity důležité udržení kontroly nad průlivem. Reakce Velké Británie na znárodnění průplavu, která se spojila s Francií a Izraelem, byla Spojenými státy i Sovětským svazem rázně odsouzena. Suezská krize poukazuje

na mocenský úpadek dřívější imperiální velmoci, která se musela na povel stáhnout z oblasti průplavu. Je tak důležité udržet vztahy se Španělskem v přátelské rovině. Koncem 50. let dochází k oteplování a zintenzivnění britsko-španělských vztahů, obě strany podepisují dohodu o kulturní spolupráci a Londýn nabízí podporu Španělům pro vstup do organizace OECD, na španělské straně hranic vznikají také ubytovací zařízení pro britské návštěvníky kolonie (Košťál 2009: 45). Británie si uvědomuje negativní dopad gibraltarské otázky na vzájemné vztahy a snaží se prohloubit spolupráci se Španěly.

4.2. Rezoluce 1514 (XV) OSN – zahájení španělské blokády

Organizace spojených národů měla významnou roli v procesu dekolonizace. Organizace také významným způsobem formovala gibraltarskou otázku pomocí Zvláštního výboru pro dekolonizaci a jeho doporučení či rezolucí Valného shromáždění. V případě Gibraltarů se Organizace spojených národů zdráhala konstatovat, že jeho obyvatelé tvoří samostatný národ, mezinárodní právo totiž závazným způsobem pojem národ nevymezuje (Košťál 2009: 46). Právě národ obývající toto území přitom hraje významnou roli v teritoriálním konfliktu vedle OSN a států Španělska a Velké Británie, ovšem ne každý aktér mezinárodního prostředí Gibraltarany za národ považuje. Španělsko či Organizace spojených národů označuje obyvatele spíše jako směsici různých národů sdílející společné území. Určit univerzální definici národa je obtížné, jelikož na termín národ existuje již mnoho definic a pohledů. Národ je v zásadě vnímán jako etnická skupina, kterou charakterizuje společné vědomí historické paměti stavěné na přesvědčení o své výjimečnosti a odlišnosti od ostatních jinak se vymezujících skupin (Košťál 2009: 17). Benedict Anderson definuje národ na základě antropologického přístupu jako pomyslné společenství, které existuje v představách jako společenství ze samé své podstaty svrchované a zevně ohraničené (Anderson 2004: 243). Ernest Renan uvádí jako zásadního činitele vzniku národa zapomnění křivd z historie a pokroky historické vědy označuje za národ ohrožující, podstatou národa je také sdílení společných hodnot (Renan 2004: 27–28). Často zmiňovaným faktorem, který napomáhá k tvorbě národa, je

společné utrpení v historii, se kterým se musela skupina lidí společně vyrovnat, což mělo za následek utužení vztahů a vznik národní hrdosti a identity. Za společné utrpení Gibraltáranů bychom mohli například považovat epidemii cholery, hromadnou evakuaci obyvatelstva Británie při druhé světové válce nebo také blokádu území ze strany Španělska. Podle Vratislava Košťála (Košťál 2009: 24) obyvatelé Gibraltarů tvoří vlastní národ s příslušnou etnicitou určitého způsobu míšení krve Britů, Španělů, Portugalců, Janovanů a Malt'ánů, která je prohloubena mnoha tragickými historickými momenty a pocitem vnitřní jednoty. Maročané, kteří sem přijížděli za prací při španělské blokádě, či Indové se do národního pojetí Gibraltáranů již nepočítají. Gibraltáran je obyvatel narozen na území před rokem 1925, jeho potomek a manžel či manželka příslušníka národa. Gibraltárané tvoří čtyři pětiny populace, zbytek tvoří rezidenti a rodiny vojenského personálu (Rodriguez 2020). Ačkoli je angličtina úředním jazykem, většina obyvatel umí také španělsky a mnozí mluví vlastním jazykem Gibraltáranů zvaným yanitos, anglickým dialektem ovlivněným španělštinou, janovštinou a hebrejštinou (Rodriguez 2020). Disponují vlastní vlajkou, hymnou, znakem, veřejnou televizní a rozhlasovou společností, mezinárodním telefonním předčíslem a přístavem či letištěm (Košťál 2009: 24). Gibraltar se mimo jiné snaží prosadit na poli mezinárodního sportu a účastní se mezinárodní soutěže krásy Miss World, to vše napomáhá k prosazení národa v mezinárodním prostředí. Ačkoli Británie tyto snahy podporuje, Španělsko se brání vnímání Gibraltáranů jako národa v mezinárodním prostředí, protože by to pravděpodobně narušilo vnímání sporu Organizací spojených národů.

Problematika s označením Gibraltáranů za národ je spolu s Deklarací o dekolonizaci Valného shromáždění nakloněna španělské straně sporu. V roce 1960 schválilo Valné shromáždění Organizace spojených národů Deklaraci o dekolonizaci – Rezoluci 1514 (XV), která pojednává o udělení nezávislosti kolonizovaným zemím a národům, této deklaraci předcházela deklarace týkající se nesamosprávných území z roku 1945 ustavena jako kapitola 11, články 73 a 741 Charty OSN. Od roku 1945 bylo dekolonizováno přes osmdesát bývalých

kolonizovaných území a přes sedmdesát z nich proběhlo po roce 1960 (Gold 2009: 697).

Rezoluce 1514 (XV) mimo jiné prohlašuje (viz příloha č. 5):

- a. Podrobení národů cizímu podmanění, nadvládě a vykořisťování představuje popření základních lidských práv, je v rozporu s Chartou OSN a je překážkou prosazování světového míru a spolupráce.
- b. Všechny národy mají právo na sebeurčení; na základě tohoto práva svobodně určují svůj politický status a svobodně usilují o svůj hospodářský, sociální a kulturní rozvoj.
- c. Všechny státy budou věrně a přísně dodržovat ustanovení Charty OSN, Všeobecnou deklaraci lidských práv a současnou Deklaraci zásad rovnosti, nezasahování do vnitřních vztahů všech států a respektování svrchovaných práv všech národů a jejich územní celistvost.

OSN vedle deklarace č. 1514 přijala také rezoluci 742, ta stanovuje celkem 34 způsobů dekolonizace území, přičemž pro území odpovídající Gibraltar, který je malý, potřebuje vnější oporu a je obklopen jiným státem, doporučuje rezoluce, aby se stát spojil s tímto sousedním státem – v případě Gibraltar se Španělskem, tyto akty se staly hlavním argumentačním potenciálem španělské strany v gibraltarské otázce (Košťál 2009: 46).

Hlasování Organizace spojených národů o deklaraci pro udělení nezávislosti kolonizovaným zemím a národům bylo záměrně uskutečněno ve Valném shromáždění, pokud by se hlasovalo v Radě bezpečnosti, mohl by deklaraci vetovat jeden či více ze tří stálých členů Rady, kteří měli stále koloniální právní vazby či styky – volba států usilujících o Rezoluci 1514 (XV) byla tedy jasná, hlasování musí proběhnout ve Valném shromáždění (McWhinney 2008: 1). Požadavek úplného odstranění kolonialismu, stejně tak vytvoření pevných právních a politických záruk proti snahám k jeho obnově, je důležitou složkou zásady sebeurčení národů v poválečném světě. Tato zásada se stala mezinárodně právním základem teze, že je kolonialismus považován za neslučitelný s lidskou morálkou a svědomím a za neudržitelný politicky, avšak teprve když dochází k jejímu uznání jako právní zásady a hlavně k rozšíření její platnosti na všechny

národy a závislé země, lze hovořit o všeobecném uznání protiprávnosti kolonialismu (Potočný 1968: 36).

V roce 1962 je zřízen Zvláštní výbor OSN pro dekolonizaci, také známý jako C-24 (Committee). C-24 byl založen v roce 1961 Valným shromážděním jako jeho pomocný orgán, který se věnuje problematice dekolonizace na základě rezoluce Valného shromáždění 1654 (XVI) ze dne 27. listopadu 1961 (United Nations 2020). Dnes zůstává na pořadu jednání Zvláštního výboru 17 nesamosprávných území, členským státům, které mají nebo přebírají odpovědnost za správu těchto území, se říká spravující mocnosti. Od roku 1963–1964 předkládá Španělsko spor o Gibraltar k řešení Výboru 24, který se věnuje výhradně problematice dekolonizace s požadavkem dekolonizace Gibraltarů a jeho navrácení pod suverenitu Španělska (Košťál 2009: 46). Výbor došel v roce 1964 k závěru, že se na Gibraltar vztahuje dekolonizace a doporučil bilaterální jednání Madridu a Londýna k vyřešení územního sporu, tento vývoj následně vedl ke ztroskotání společného britsko-španělského námořního programu o stavbě lodí (Košťál 2009: 47). Zvláštní výbor se každoročně schází a projednává problémy bývalých kolonií a témata určená Valným shromážděním. Dnes zbývá sedmnáct nesamosprávných území a na těchto územích žije méně než 2 miliony lidí (United Nations nedatováno). Mezi tato území patří patnáct ostrovů a dvě kontinentální teritoria působící značné napětí v mezinárodním prostředí – Západní Sahara a Gibraltar.

Peter Gold (2009: 697) se ve své práci zmiňuje o 3 faktorech komplikujících situaci dekolonizace Gibraltarů:

- Podle článku X Utrechtské smlouvy byla Velké Británii udělena suverenita nad územím Gibraltarů na dobu neurčitou, Španělsko si vždy udržovalo svůj nárok na obnovení svrchovanosti nad tímto územím, jedná se tedy o napadené území, to byla OSN nucena zohlednit při zvažování procesu dekolonizace.
- Mírová smlouva zároveň obsahuje doložku o navrácení, která určuje, že pokud se někdy Velká Británie rozhodne vzdát se své nadvlády nad územím, má Španělsko přednostní právo na znovuzískání suverenity nad Gibraltarem před

- jiným aktérem. Španělsko i Británie se shodují, že toto právo vylučuje udělení nezávislosti Gibraltarů proti vůli Španělska, které chce své území získat zpět.
- Třetím faktorem je pak Šíje spojující Skálu se španělskou pevninou, na kterou se Utrechtská smlouva nevztahuje, a přesto zde bylo postaveno letiště. Svrchovanost Šíje je proto předmětem samostatného sporu mezi Brity a Španěly. Argumenty pro legitimitu britské nadvlády se tedy na území Šíje nevztahují.

Navzdory těmto faktorům se Británie s Gibraltarem shodují v dosažení ústavního vztahu, který by měl vést k vyřazení Gibraltarů ze seznamu kolonií bez uvedení nezávislosti, toto tvrzení je Španělskem i Organizací spojených národů odmítáno (Gold 2009: 698). Španělští představitelé argumentují Deklarací o dekolonizaci a nelegitimním zabráním Šíje, zatímco Británie odkazuje na Utrechtskou smlouvu a vůli Gibraltářanů, to tvoří patovou situaci zabráňující vyřazení Gibraltarů ze seznamu kolonií Výboru 24.

V šedesátých letech dochází ke znovuotevření sporu o Gibraltar v plné intenzitě, když roku 1963 Zvláštní výbor OSN doporučil pokračovat v mezistátních rozhovorech o vyřešení gibraltarské otázky navzdory tisíců demonstrujících obyvatel kolonie, Franko začal s restriktivními opatřeními na hranicích s Gibraltarem (Košťál 2002: 25–26). Došlo ke snížení propustnosti hranic, britské pasy vydávané na Gibraltarů byly prohlášeny Španěly za neplatné, Britové se začali přesídlovat ze Španělska na Gibraltar a Velká Británie musí Skálu výrazně ekonomicky podpořit (Košťál 2009: 47). Frankova vláda využila ustanovení o zákazu pozemních styků článku X Utrechtské smlouvy a označila svou dosavadní toleranci k pendlerům a turistům pohybujících se mezi Španělskem a Gibraltarem jako akt dobré vůle, ale kvůli nulové kompenzaci se omezuje propustnost hranic (Malenovský 2013: 11). Španělsko zakazuje letadlům britských vzdušných sil přelety svého území, následně veškerý export do Gibraltarů, omezen přístup pendlerům a zákaz přechodu silničních vozidel přes pevninskou hranici (Košťál 2002: 26). Joshua Hassan se v návaznosti na doporučení Zvláštního výboru OSN v roce 1963 vydává lobbovat za své spoluobčany do New Yorku, kde deklaruje dosažení značné míry autonomie

Gibraltaru a přání jeho obyvatel na plnou vnitřní samosprávu a volný svazek s Velkou Británií, přičemž odmítá španělský územně historický požadavek na navrácení pod španělskou suverenitu (Košťál 2002: 25–26). Po roce 1964 se vztahy mezi státy ochlazují, Britové nechtějí jednat se Španěly, kteří zpochybňují jejich suverenitu nad Gibraltarem, dochází ke hraničním restrikcím a přesídlování Britů z pohraničí Španělska na Gibraltar (Košťál 2009: 47). Když Španělsko předkládá teritoriální spor Zvláštnímu výboru OSN k řešení v letech 1963–1964, Britové reagují vydáním Ústavy z roku 1965 značící probíhající proces dekolonizace Gibraltaru. Novou Ústavou 1965 je stvrzen a rozšířen autonomní statut Gibraltaru. Ústava vznikla po vzájemných konzultacích britské vlády s představiteli Gibraltarské legislativní rady o ústavních změnách, na jejímž základě setrvali Gibraltárané v pozici závislého území na Spojeném Království a předání suverenity Španělsku je výslovně vyloučeno proti vůli tamějších obyvatel (Košťál 2009: 46). Velká Británie navrhla ve druhé polovině šedesátých let Španělsku předložení sporu k rozhodnutí Mezinárodnímu soudnímu dvoru OSN, což Španělé odmítli, jednak se to přičilo záměru OSN o urychlenou dekolonizaci Gibraltaru, jednak by Británie akceptovala jurisdikci Mezinárodního soudního dvoru pouze ve vztahu k Šíji (Malenovský 2013: 12–13). V květnu roku 1966 Velká Británie ustupuje tlaku Výboru 24 a vítá španělskou delegaci v čele s dr. Castiellou, která přivezla 4 bodový plán, požadující zrušení článku X Utrechtské mírové smlouvy a tím obnovit španělskou svrchovanost nad územím výměnou za dohodu o vojenském využívání Gibraltaru Velkou Británií a dohodu o ochraně obyvatel území Gibraltaru při respektování britských práv na trvalý pobyt či výkon práce na území Gibraltaru, britského občanství a svobody vyznání, čtvrtým bodem bylo nabytí účinnosti smlouvy o předání suverenity nabytím účinnosti dvou předešlých dohod (Košťál 2009: 47). O tomto 4 bodovém plánu britští představitelé odmítli jednat. Španělé, trvající na svém nároku na územní svrchovanost, nabídli Velké Británii udělení Gibraltaru na základě španělské ústavy federálního typu zákonodárnou, správní, soudní i finanční autonomii, dvojí občanství pro obyvatele území a koexistenci dvou oficiálních jazyků (Malenovský 2013: 13). Tyto nabídky nebyly přijaty k projednávání.

V roce 1967 britská vláda vyhláší na Gibraltar referend o svrchovanosti nad územím. V referendu se objevují dvě možnosti o dekolonizaci (Cassese 1995: 208):

- Předání britské suverenity Španělsku, podle návrhu španělské vlády a v souladu s Rezolucí 1514 (XV) OSN.
- Dobrovolné setrvání pod britskou suverenitou, zachování místních demokratických institucí a vyšší autonomie.

Výsledek referenda byl se značnou převahou pro setrvání pod britskou suverenitou a udržení vztahů s Británií. Z 12 762 Gibraltářanů, kvalifikovaných voličů k hlasování, se vyslovilo 12 138 pro setrvání pod Británií a pouze 44 voličů hlasovalo pro přechod pod španělskou suverenitu (Prittie 2018). Výsledek nebyl překvapením, obyvatelé na svou náklonnost k Velké Británii poukazovali již před konáním referenda. Tehdejší hlavní ministr Gibraltar, Sir Joshua Hassan, uvedl, že referendum bylo „první příležitostí pro Gibraltářany, aby svobodným a demokratickým způsobem vyjádřili, kde leží jejich zájmy“, což nepřímo odkazovalo na doporučení Organizace spojených národů, že při dekolonizaci skály mělo být řešení gibraltarského problému v zájmu jejich obyvatel (Prittie 2018). V návaznosti na referendum byla uspořádána ústavní konference pro návrh ústavy za účasti představitelů Gibraltar a následně je ústava vyhlášena britskou královnou jako The Gibraltar Constitution Order 1969 dne 30. května. Ústava upustila od pojmenování kolonie, na dělbě moci se podílejí zákonodárny sbor (House of Assembly), vláda (Gibraltar Council a Chief Minister v čele) a Nejvyšší soud (Malenovský 2013: 16). Ústava 1969 deklaruje ve své preambuli: Gibraltar je součástí dominií Jeho Veličenstva a vláda Jeho Veličenstva ujišťuje obyvatele Gibraltar, že dominiem zůstane, dokud zákon nestanoví jinak, přičemž vláda Jeho Veličenstva nikdy nepřistoupí k dohodám, podle nichž by obyvatelé Gibraltar přešli pod svrchovanost jiného státu proti jejich svobodně a demokraticky vyjádřené vůli (The Gibraltar Constitution 1969). Španělsko na ústavu reagovalo plnou izolací území a zahájilo blokádu Gibraltar, čímž ho připravilo o španělský obchod a pracovní sílu španělských pendlerů (Rodriguez 2020). Došlo k odstřižení telegrafního a telefonního spojení, Španělsko uzavírá

hranice a ruší trajektové přepravy do přístavu Algeciras (Košťál 2002: 26). Tyto restriktce byly pobuřující pro Gibraltáňany i Brity, kteří museli ekonomicky Gibraltar podporovat. Španělé zajisté věřili, že Británie podporu dlouho nevydrží a zlomí se ve své tvrdošijnosti nevzdat se Gibraltar. K frustraci Španělska se však Velká Británie drží svého přesvědčení o respektování vůle obyvatel Gibraltar.

4.3. Vstup Británie do EHS – Britský národní akt 1981

V roce 1973 vstoupil Gibraltar do Evropského hospodářského společenství (EHS) spolu s Velkou Británií odpovědnou za jeho zahraniční a bezpečnostní politiku. Článek 355 (bývalý článek 299) aplikuje smlouvu na „evropská území, pro jejichž vnější vztahy je členský stát odpovědný“, ustanovení, které se v praxi vztahuje pouze na Gibraltar (Croner-i 2017). Ve smyslu článku 277 Římské smlouvy vznesla gibraltarská vláda požadavek nepodílet se na společném celním tarifu, společné zemědělské politice a placení daně z přidané hodnoty (Košťál 2002: 26). Podle článku 355 nakládají zakládající smlouvy s Gibraltar jako s územím, jež je odlišné od území Spojeného království, ačkoli se předpokládá, že za něj tento stát nese mezinárodní odpovědnost, jinak řečeno, podle práva EU není Gibraltar součástí Spojeného království, je však součástí Evropské unie (Malenovský 2013: 19). V případě uplatňování práva EU na Gibraltar učinily vlády Španělska a Velké Británie následující prohlášení, které je připojeno (jako prohlášení 55) ke Smlouvě o EU: „Smlouvy se vztahují na Gibraltar jako na evropské území, pro jehož vnější vztahy je odpovědný členský stát. To neznamená změny v příslušných pozicích dotčených členských států.“ (Croner-i 2017). Centralizační politika Evropské unie podporuje regionalismus a usiluje o lepší správu dílčích celků a stejně tak o vnitřní integraci začleněných území členských států ES/EU bez ohledu na stávající státní hranice těchto členských států (Košťál 2009: 33). Tato politika nachází podporu u substátních aktérů, jakým je například Gibraltar. Evropská integrace zpochybňuje vztah mezi národem a státem, podkopává tradiční suverenitu a oslabuje potřebu státnosti – menšinová nacionalistická hnutí v mnoha případech přijala evropský námět a podle toho přizpůsobila svou ideologii a strategii (Keating 2004: 367). Tím dochází

k mobilizaci národních hnutí a umocnění nacionalismu v regionech členských států Evropské unie a případnému ohrožení vnitřní suverenity států. Toto tvrzení můžeme pozorovat v případě Skotska či Katalánska a Baskicka. Pokud by Velká Británie přišla o své území Gibraltar, dá se předpokládat zesílení skotského úsilí o dosažení nezávislosti. Pokud by Španělsko dopomohlo k nezávislosti Gibraltar, odmítnutím své svrchovanosti nad územím, narostla by katalánská či baskická úsilí o nezávislost. Míra převzetí funkcí vyžadující společný režim na evropskou úroveň odpovídá míře oslabení argumentů proti ústavní asymetrii uvnitř států, Evropská unie poskytla nové struktury příležitostí pro pohyb národností mimo stát, často ve spojení s regiony (Keating 2004: 367). Evropská unie tedy měla svůj podíl na mobilizaci národnostní skupiny území a jeho snahu o maximální možnou autonomii bez udělení nezávislosti. Gibraltáňané věřili ve vytvoření politické unie v Evropě, která by vyřešila patovou situaci gibraltarské otázky.

V roce 1974 vyrukovali Španělé s protigibraltarskou kampaní zveřejněním článku v britském deníku *The Times*, ve kterém popírají národ Gibraltáňanů, kteří nemají právo ovlivňovat nebo činit rozhodnutí k území, které jim nenáleží a deník zveřejnil plán na podobu autonomie Gibraltáňanů pod španělskou suverenitou (Košťál 2009: 51–52):

1. Gibraltar bude zvláštním územím Španělska s finanční, legislativní i exekutivní autonomií
2. Gibraltáňané získají španělské občanství bez ztráty britského občanství
3. Dojde ke změně Ústavy 1969 v přenesení zajištění vnitřní a vnější bezpečnosti pod španělskou jurisdikci, včetně policejních a trestních předpisů
4. V čele Gibraltarů zůstane civilní guvernér jmenovaný španělským monarchou
5. Pouze Španělé či obyvatelé se španělskou národností mohou zastupovat nejvyšší pozice gibraltarské administrativy
6. Oficiálním jazykem Gibraltarů se vedle angličtiny stane také španělština

Tento plán neměl žádný potenciál uspět. Gibraltáňané by stěželi k přenesení suverenity pod stát, který místní obyvatele nepovažuje za národ. Velká Británie by území Španělsku poskytnout nemohla, i kdyby s plánem souhlasila, na základě Ústavy 1969 k tomu totiž potřebuje souhlas Gibraltáňanů.

Po smrti generála Franka započaly rozhovory o uvolnění blokády ze strany Španělska. Španělský král Juan Carlos I. začal proces prolamování izolace, kdy ve své intronizační řeči na Vánoce roku 1976 oznamuje obnovení telefonního spojení s kolonií (Košťál 2009: 53). V roce 1979 španělský ministr zahraničí konstatoval, že Španělsko je ochotno přiznat Gibraltáranům širokou míru autonomie, dvojí státní příslušnost i celní privilegia výměnou za společnou kontrolu nad vojenskou základnou a definitivní časový rámec pro převedení suverenity Španělům (Gold 2005: 25). Ministr obhajoval blokádu zákazem pozemní komunikace mezi kolonií a Španělskem z článku X Utrechtské smlouvy, tato smluvní ustanovení byla v minulosti často používána stranami sporu k ospravedlnění postupu či jejich nečinnosti, ovšem toto prohlášení k oteplení vztahů nevedlo (Gold 2005: 25). Španělsko dalo jasně najevo, že ukončí blokádu pouze při ochotě Britů přistoupit k jednáním o předání suverenity.

V roce 1980 dochází k jednání mezi španělským a britským ministrem zahraničí o obnovení pozemní komunikace mezi kolonií a Španělskem. Britové chtěli vyřešit problém hraničních restrikcí při respektování vůle Gibraltáranů. Španělé byli připraveni obnovit pozemní komunikaci v době zahájení jednání, přičemž poukazovali na novou španělskou ústavu nabízející obyvatelům Gibraltarů vhodné řešení (Gold 2005: 27). 10. dubna 1980 se sešel britský ministr Carrington se španělským ministrem Orejou a výsledkem jednání byla Lisabonská dohoda o 6ti tezích (viz příloha č. 6):

1. Vlády Spojeného království a Španělska si přejí posílení vzájemných vztahů a v přátelském duchu vyřešit spor o Gibraltar v souladu s rezolucemi OSN.
2. Obě strany sporu souhlasí se zahájením jednání zaměřených na překonání všech vzájemných rozporů v otázce suverenity nad Gibraltarem.
3. Dojde k obnovení pozemské komunikace a odstranění restriktivních opatření na španělsko-gibraltarských hranicích. Budoucí spolupráce bude založena na plné rovnosti práv a vzájemnosti.
4. Obě vlády budou ochotny zvážit všechny návrhy předkládané druhou stranou, uznávající potřebu rozvíjet praktickou spolupráci na vzájemně výhodném základě.

5. Španělská vláda potvrdila svůj záměr plně chránit zájmy Gibraltářanů za účelem obnovení územní celistvosti. Britská vláda ve svém respektování gibraltarské vůle hodlá pokračovat.
6. Vlády se nadále budou scházet za účelem dokončení příprav dohody nejpozději do 1. června 1980.

Těchto šest bodů značilo ochotu obou vlád vyřešit gibraltarskou otázku následným jednáním výměnou za obnovení přeshraniční komunikace. Španělsko nadále neupouští od svých historických nároků na územní celistvost a zavazuje se k ochraně zájmů obyvatel Gibraltaru, jejichž vůli hodlá Velká Británie nadále respektovat. Jednání obou stran sporu ovšem nejsou východiskem, jelikož Španělé se svého území odmítají vzdát a Britové proti přání Gibraltářanů jednat nebudou. Marcelino Oreja vyjádřil připravenost Španělska hájit a uznávat zájmy obyvatel Gibraltaru, ovšem odmítá uznat jejich právo disponovat suverenitou nad územím, které jim nikdy nepatřilo a nepatří (Gold 2005: 28–29).

Následně Velká Británie v roce 1981 vyslala pětičlenný výbor Dolní sněmovny na Gibraltar, za účelem analýzy stávající situace a nalezení finální cesty k řešení sporu – závěry a doporučení výboru zněly následovně (Košťál 2009: 60–61):

1. Status Španělů přijíždějících na Gibraltar se v souladu s evropskými komunitárními předpisy změní při vstupu Španělska do Evropských společenství.
2. Po přezkoumání původní námitky Španělska o protiprávnosti britského držení Šíje výbor potvrdil, že Šíje není Velkou Británií držena v souladu s mezinárodním právem, jelikož Velká Británie podle Utrechtské mírové smlouvy nedisponuje žádným právním titulem k Šíji.
3. Gibraltar není dle výboru schopen ekonomicky přežít bez koexistence s vojenskou základnou a loděnicemi.
4. Španělský ústavně zakotvený koncept poskytnutí regionální autonomie je možným řešením gibraltarské otázky.

5. Výbor shledal, že by se Velká Británie neměla cítit vázána souhlasem gibraltarské autonomie ve věci hledání způsobu vyřešení sporu, a to včetně případné otázky transferu suverenity.

Na základě Ústavy z roku 1969 se Velká Británie zavázala, že v otázce přenesení suverenity nebude jednat v rozporu s vůlí Gibraltářanů. Proto tato zpráva výboru nepochybně prohloubila narušení důvěry obyvatel teritoria vůči jeho mateřské zemi. V roce 1981 Británie ztratila gibraltarské sympatie také skrze Bílou knihu obrany Parlamentu britského ministra obrany Johna Notta, ze které vyplývá, že existence vojenských loděnic na Gibraltaru je nadbytečná a jejich uzavření se plánuje na rok 1983, přitom gibraltarské doky zaměstnávaly plných 15 % práceschopného obyvatelstva území (Košťál 2009: 61). Tyto akce podpořily stmelení národa Gibraltaru a jeho odsouzení kroků Velké Británie narušily jejich dříve přátelské vztahy. Pro Španěly se tyto závěry zdály jistě nadějně. Velká Británie sice přislíbila řídit se dle vůle obyvatel Gibraltaru, ovšem dle doporučení výboru by měla spíše upřednostnit dobré vztahy se Španělskem. V roce 1981 vytvořil Britský národní akt status Britského závislého území, který nahradil původní označení královské kolonie. Tento akt ukazuje snahu Spojeného království o dekolonizaci, tolik podporovanou americkými představiteli. Španělská představa o dekolonizaci se ovšem výrazně liší, nevidí ji v autonomii území, ale v navrácení území pod španělskou suverenitu.

4.4. Uvolnění hraničních restrikcí – Bossanova vláda

V roce 1982 nastupuje socialistická vláda Felipa Gonzáleze, který z humanitárních důvodů a na základě lisabonské dohody z roku 1980 rozvolňuje restriktivní opatření na hranicích s Gibraltarem, které připravily o práci až pět tisíc španělských pendlerů, čímž zkomplikovaly ekonomiku jižních oblastí sousedících s územím a navýšily odpor Gibraltářanů vůči spojení se Španělskem (Malenovský 2013: 11–12). V roce 1982 dne 30. května přistupuje Španělsko do Severoatlantické aliance založené v dubnu 1949 Velkou Británií a dalšími jedenácti státy. Jeho vstup do politických struktur v roce 1986 a následně po jedenácti letech také struktur vojenských zapříčinil snížení vojensky strategického

postavení Gibraltaru. Spojené království značně ztrácelo své postavení v bipolárním uspořádání mezinárodního systému, a tak se snažilo o vylepšení britsko-španělských vztahů a upevnění spojenecké vazby pod nátlakem USA, jejichž cílem bylo završení vstupu Španělska do organizace NATO z důvodu nepoměrně většího vojensko-strategického potenciálu Španělska oproti Gibraltaru (Košťál 2009: 55). Madrid potřeboval britskou podporu ve svém zapojování se do integrace v Evropě, dochází tedy k oteplení vztahů mezi oběma státy.

V dubnu roku 1982 vypukla válka o Falklandy/Malvíny mezi Velkou Británií a Argentinou. Falklandy náleží Spojenému království od roku 1833, jedná se tedy o poněkud mladší konflikt oproti gibraltarské otázce, ovšem v obou případech mluvíme o teritoriálním sporu mezi Velkou Británií a hispánským státem. Falklandy i Gibraltar jsou zámořským územím Spojeného království – tehdy Britským závislým územím, tento fakt ovšem Španělsko i Argentina odmítají, a tak roku 1982 dochází k falklandské krizi. Británie během války využívala Gibraltar jako zásobovací základnu, tím zdůraznila jeho strategický význam pro své vojenské účely. Po vypuknutí falklandské krize se španělská média jala spojovat krizi s gibraltarskou otázkou a jak jí to ovlivní (Gold 2005: 44). Upozorňovala na podobnost obou území, která by měla procházet dekolonizací, zatímco Britové se zdrželi poukazování na souvislost mezi ostrovy a Gibraltarem. Obyvatelé těchto území jsou zajedno v přání setrvat pod Britskou nadvládou, na jejich vůli ovšem Španělská ani Argentinská vláda nehledí. Ministr zahraničí Pérez-Llorca trval na tom, že je problém stejně jako s Gibraltarem v podstatě koloniální a z tohoto důvodu nemohlo Španělsko podpořit rezoluci Rady bezpečnosti OSN 502, která požadovala stažení argentinských vojsk, ekonomický bojkot ES vůči Argentině nebo odsouzení Rady Evropy (Gold 2005: 43). Na konci dubna vyšlo najevo, že Španělé plánují uspořádat cvičení ve výcvikové oblasti asi 35 mil západně od Skály, jakýkoli pokus o útok touto silou byl nepravděpodobný, pro každý případ zde však byla přítomna další letadla Royal Air Force a premiérka povolila odeslání dvou dalších Jaguar jets k posílení pravidelné posádky (Bowcott 2012). Španělské cvičení však proběhlo pokojně a bez dalších problémů.

Dne 4. května 1982 španělský ministr zahraničí José Pedro Pérez-Llorca odjel do New Yorku o den dříve, aby vyjádřil generálnímu tajemníkovi OSN Javieru Pérezovi de Cuellar znepokojení Španělska eskalací konfliktu a případně nabídnout své služby, ačkoli španělská vláda 1. května oficiálně vyjádřila vážné znepokojení nad bombardováním Port Stanley Británií a varovala Británii před „závažnou historickou chybou“ (Gold 2005: 41). Britské jednotky zahájily dne 22. května útok na Falklandské ostrovy, který měl vyústit v jejich znovudobytí, španělský tisk tak pokračoval ve zprávách o závěrečných fázích války, ale pozoruhodně v nich zmizely odkazy na Gibraltar, v souvislosti se začleněním Španělska do struktur NATO (Gold 2005: 45). Argentinsko-britská válka znamenala nejen zpoždění nastartovanému procesu překonávání gibraltarské izolace způsobené španělskou bloádou, ale je také zdrojem zklamání pro Gibraltar, jelikož v době, kdy se Londýn již nevyhýbá diskuzi o případném transferu svých suverénních práv nad územím, Británie vehementně brání svou nadvládu nad Falklandami (Košťál 2009: 62). Margaret Thatcherová v důsledku Války o Falklandy/Malvíny výslovně odmítla diskuze o předání suverenity nad Gibaltarem pod Španělsko (Gold 2005: 61). Proto bylo pro Gibraltáry jistě překvapením ochota Británie se v roce 1984 účastnit jednání se Španělskem v otázce svrchovanosti. Socialistický poslanec španělského parlamentu Luis Solana připomněl těm, kteří navrhovali násilné obsazení Gibraltar, že kromě jisté reakce Velké Británie hrozí při použití síly Španělskem také pokus Maroka o invazi na Ceutu a Melillu (Gold 2005: 42). Maroko by svou příležitost zajisté nepromarnilo, trvá na svých územních nárocích stejně jako Španělsko. To je pro Španěly zvláště v rámci gibraltarské otázky nepohodlné.

Od dubna 1984 pokračovaly práce v zákulisí, kdy byly učiněny pokusy připravit půdu pro jednání o provádění Lisabonské dohody, během léta a podzimu však stále neexistovala žádná oficiální bilaterální setkání k projednání gibraltarské otázky, i když stejně se o tom diskutovalo při setkání Howa a Morána v září na Valném shromáždění OSN v New Yorku (Gold 2005: 60). Začátkem října 1984 se Joshua Hassan vydal do Bruselu, aby prosil o zvláštní zacházení v gibraltarské otázce s cílem zmírnit dopad vstupu Španělska do Evropské unie, avšak tyto

žalobní důvody byly Evropskou komisí zamítnuty, v Bruselu však bylo oznámeno, že z technických rozhovorů o takových otázkách, jako je komunikace mezi poloostrovem a skálou, a využití letiště na Gibraltar, vyplynuly povzbudivé výsledky (Gold 2005: 60). 27. listopadu 1984 proběhlo v Bruselu jednání mezi britským ministrem zahraničí Geoffrey Howem a španělským ministrem zahraničí Fernandem Moránem Lópezem o způsobu uplatnění lisabonské dohody ve všech jejích částech nejpozději do 15. února 1985. Bruselská dohoda zahrnuje (viz příloha č. 7):

1. Zajištění rovnosti a vzájemnosti práv pro Španěly na Gibraltar a pro Gibraltáry ve Španělsku. To bude prováděno prostřednictvím vzájemného ústupku z práv, která mají občané zemí ES, s přihlédnutím k přechodným obdobím a odchylkám dohodnutým mezi Španělskem a EHS. Legislativní návrhy nezbytné k dosažení tohoto cíle budou předloženy ve Španělsku a na Gibraltar. Pokud jde o placené zaměstnání, a připomínáme obecnou zásadu preferencí Společenství, z deklarace vyplývá, že během přechodného období bude každá strana při udělování pracovních povolení příznivě nakloněna občanům druhé strany.
2. Zavedení volného pohybu osob, vozidel a zboží mezi Gibraltarem a sousedním územím.
3. Zavedení procesu vyjednání zaměřeného na překonání všech rozdílu mezi Velkou Británií a Španělskem v otázce Gibraltar a na podporu vzájemně výhodné spolupráce v ekonomických, kulturních, turistických, leteckých, vojenských a environmentálních záležitostech. Obě strany přijímají, že v tomto procesu budou projednány otázky svrchovanosti. Britská vláda bude plně pokračovat ve svém závazku respektovat přání obyvatel Gibraltar, jak je uvedeno v preambuli ústavy z roku 1969.
 - Pokud jde o vzdušný prostor v oblasti Gibraltar, španělská vláda se zavazuje, přijmout včasná opatření nezbytná k zajištění bezpečné a účinné letecké komunikace.
 - Za tímto účelem se budou konat pravidelné konzultace pracovních skupin ministerstev zahraničí obou států.

Bruselská deklarace doprovázela španělské vstupní rozhovory do Evropských společenství. V dohodě se Španělé zavazují k postupnému odstraňování restrikcí, k čemuž je motivuje také snaha o začlenění do Evropských společenství (Košťál 2002: 26). Španělé potřebují britskou podporu pro svou integraci, a tak dočasně oslabují svůj nátlak na navrácení svého historického území.

Ochota Británie diskutovat o otázkách suverenity byla pro Španělsko jistě vítězstvím, ačkoli obyvatelé Gibraltaru tato skutečnost nepotěšila. Na oplátku za zahrnutí odkazu na svrchovanost španělští vyjednavací připustili vynechání dvou prohlášení původně obsažených v Lisabonské dohodě: prvním byl závazek vyřešit problém v souladu s rezolucemi OSN a druhým pak odkaz na obnovení územní celistvosti Španělska, za účelem rozlišení mezi zemí a obyvateli Morán nyní hovořil o integraci území, ale ne jeho obyvatel, a předpokládal zvláštní status pro Gibraltáry, aby si mohli uchovat svou britskou národnost a svůj způsob života (Gold 2005: 61). Ačkoli Britové přislíbili ochotu diskutovat o předání svrchovanosti nad územím, vždy zmiňovali své odhodlání respektovat svobodně vyjádřenou vůli obyvatel Gibraltaru a neochotu stavět se proti jejich rozhodnutí. Jejich snaha o udržení dobrých vztahů s bývalou kolonií i Španělskem se zdála být hlavním problémem stagnace řešení problému, ovšem jejich snahy o vylepšení vztahů se Španěly se zdály být významným činitelem vedoucím ke konci blokády. Zahrnutí otázky suverenity do deklarace spíše uznávalo změnu španělského statusu, která od roku 1980 zahrnovala podstatný pokrok v jednáních o vstupu do Evropského společenství a členství v NATO, nic však nenasvědčovalo tomu, jak by se tyto nové skutečnosti mohly proměnit ve změnu současného stavu, pokud jde o svrchovanost (Gold 2005: 62). Oficiální slavnostní otevření hranic proběhlo v roce 1985 na základě Bruselské dohody. Blokáda Gibraltaru proběhla bez úspěchu španělské strany. Svou suverenitu Španělsko zpět nezískalo a blokáda vedla především k rozhořčení Gibraltáranů. Ti se díky izolaci stmelili jako národ a více vymezili vůči Španělům. Většina Gibraltáranů ve věku od 30 do 35 let si pamatuje život za blokády, zatímco mladší generace zažijí na hraničním přechodu frustraci. Každý si je totiž vědom skutečnosti, že politika španělské vlády zůstává nezměněna s ohledem na jeho stálé nároky na svrchovanost nad Gibraltarem (Gold

2010: 381). V roce 1986 řekl pro deník El País Joshua Hassan, tehdejší předseda Rady ministrů Gibraltaru: „...jsme etablované společenství lidí, kteří pocházejí z mnoha částí Evropy, ale kteří mají národní identitu – nejsme ani Britové, ani Andalusané, nýbrž Gibraltárané... jsme obětí své polohy, nikoli historie..., až bude existovat evropská politická unie a hranice ztratí svůj současný význam, již nebude více našeho problému...“ (Košťál 2009: 6). Španělsko vstupuje do Evropského hospodářského společenství 1. ledna roku 1986, roku 1995 do Schengenského prostoru a v roce 1999 do Eurozóny. Členství obou států v ES/EU rozšiřovalo pole působnosti sporu – Španělsko se pevně drží svých historických územních nároků a vystupuje proti Britské svrchovanosti v mezinárodním i evropském prostředí. Britové se tak snaží čelit tlakům OSN, EU a Španělska při zachování svobodné vůle Gibraltáranů. Po vstoupení do EHS zůstává spor o gibraltarské letiště, které leží na území Šíje. Šíje oficiálně podle Utrechtské smlouvy náleží Španělsku, ačkoli si ji bez právního podložení od roku 1830 nárokují Velká Británie. Španělsko požaduje společné užívání letiště vzhledem k území, kde se letiště nachází. Při britsko-španělských rozhovorech v roce 1987 o otázce suverenity nad Gibraltarem argumentoval španělský ministr zahraničí Ordoñez, že není obvyklé, aby jeden členský stát NATO udržoval svoji kolonii ve druhém členském státě NATO (Košťál 2009: 70). Toto prohlášení padlo na úrodnou půdu v Londýně, protože ovlivňovalo pohled ostatních států na zahraniční politiku Velké Británie a v návaznosti začali představitelé aktivně jednat o sdíleném užívání gibraltarského letiště na území Šíje. Státy se rozhodly pro omezení negativních důsledků sporu na vzájemné vztahy prostřednictvím konsenzuálních řešení jednotlivých aktuálních projevů sporu (Malenovský 2013: 13). Spor o provoz letiště vrcholil v roce 1987, kdy dochází k podpisu Londýnské dohody, proti které se staví sami Gibraltárané (viz příloha č. 8). Dohoda, která svoluje k režimu společného využívání letiště pro civilní účely, ovšem neupravuje suverénní práva týkající se Šíje, nakonec nebyla naplněna, dochází ale k vynětí gibraltarského letiště z rozsahu evropských liberalizačních dohod (Košťál 2009: 72). Začátkem 80. let 20. století jsou vedeny debaty ohledně způsobu řešení vojenského velení nad západním Středomořím, především pak ve vztahu

k Gibraltaru – kompromisní variantou se jevilo společné britsko-španělské velení nad Gibraltarem, které bylo nepřijatelné pro Londýn i samotný Gibraltar, a tak v říjnu 1988 podpořilo NATO návrh Velké Británie, aby společné akce španělských vojenských sil a britských námořních sil na Gibraltar (GIBMED) a jejich letecké obdoby (GIBAIR) byly koordinovány a řízeny z velitelství spojeneckých armád jižní Evropy v Neapoli (Košťál 2009: 59–60).

V letech 1988–1996 stojí v čele Gibraltarů politická strana GLSP, která byla založena v roce 1978 Joem Bossanem. Bossano získal svou politickou popularitu bojem za zrovnoprávnění politického postavení Gibraltarů při řešení teritoriálního sporu. Strana radikálněji navazuje na smýšlení Hassanovi The Association for the Advancement of Civil Rights in Gibraltar, která vznikla roku 1942 pro ochranu občanských práv obyvatel území. Bossanovo odpoutávání se od britské rozvojové pomoci vedlo k proměně Gibraltarů v soběstačné finanční a turistické středisko a v roce 1988 zahajuje nový program rozšiřování území do moře pomocí nasypávání hrází pro stavbu obytných čtvrtí (Košťál 2009: 75–76). Joe Bossano po dobu své vlády otevřeně kritizoval dvoustranné rozhovory mezi Španělskem a Velkou Británií, snažil se o ekonomickou soběstačnost a poukazyval na vzniklý národ, který chce být součástí rozhodování o své budoucnosti. Nestavěl se pouze proti územním nárokům Španělska, ale také proti utužování britsko-španělských vztahů. Postoj Británie a její dvoustranná jednání se Španělskem bral jako zradu vůči svému lidu a požadoval více autonomie pro Gibraltar. Británie se nikdy nezřekla respektování vůle obyvatel Gibraltarů a často na tuto skutečnost upozorňovala, Španělé se ale nevzdávali a snažili se o pokračování bilaterálních rozhovorů. Věřili, že Britové nakonec pod nátlakem upustí od závislého území, čemuž měla dopomoci právě častá diplomatická jednání.

4.5. Španělsko-marocké jednání 1989 – Ústava 2006

Spor o Gibraltar ovlivňují mimo jiné osady Ceuta a Melilla, španělské enklávy v Maroku. Jakákoli nabídka Španělů na sdílenou suverenitu nad Gibraltarem či její plné předání po španělskou správu se odráží v tom samém požadavku od marockého krále, to situaci více komplikuje. Španělští představitelé

tak musí diplomaticky kličkovat mezi svými požadavky na získání suverenity nad Gibraltarem a zároveň zachování svrchovanosti nad exklávami. V roce 1989 pozval Madrid marockého krále na státní návštěvu a nabídl mu koncept sdílené suverenity nad osadami, aby přinutil Londýn k dalším jednáním o vyřešení gibraltarské otázky, čímž snížil argumentační hodnotu osad (Košťál 2009: 78). Pokud by ovšem došlo k předání suverenity nad Gibraltarem pod španělskou správu a osady by i nadále zůstaly Španělům, ovládali by tak oba břehy úžiny. Některé státy by tak mohly naléhat na předání svrchovanosti nad osadami Ceuty a Melilly pod Marocké království.

V letech 1996–2011 vládne Gibraltarů umírněnější Peter Caruana jako hlavní ministr v čele politické strany GSD založené 1989. Caruanův politický program stál na třech základních pilířích – prvním bylo zabezpečení moderního ústavního rámce, druhým pak zachování britské suverenity nad Gibraltarem a třetím bylo pokračování Bossanových snah o zajištění separátního hlasu a osobní reprezentaci v rámci trojstranných vyjednávání s Brity a Španěly (Košťál 2009: 107). V období mezi lety 1984 až 1997 dochází k diskuzím o suverenitě, ovšem Británie nevykazovala známky vůle vyjednat a španělské orgány v reakci používají různé taktiky nespolupráce pro zdůraznění frustrace z nedostatečného pokroku v otázce suverenity, jako například dlouhá zpoždění na hraničním přechodu s Gibraltarem (Gold 2010: 371). Státy mezi sebou uzavřely několik technických dohod, Velká Británie postupně omezovala vojenskou přítomnost na Gibraltarů a k 18. březnu roku 1991 již zcela stáhla své pozemní síly, na Gibraltarů tak zůstaly námořní a letecké jednotky pod spojeným velením kontradmirála Royal Navy (Malenovský 2013: 12). Dohoda států Evropských společenství o demarkaci vnějších hranic ES v roce 1991 byla dalším tématem při řešení gibraltarské otázky, kdy Španělsko odmítlo zahrnout Gibraltar do rámce ES, ačkoli se stal součástí podle článku 227 Římské smlouvy již v roce 1973 (Košťál 2002: 26). Roku 1992 vzniká Gibraltar National Day, oficiální státní svátek odkazující na první referendum konané 10. září 1967. Je to další krok k ukotvení národní identity a vzdor španělským snahám. Španělsko díky účasti v NATO dosahuje pokroku v jeho vztahu k Gibraltarů. V květnu roku 1992 se dojednalo využití španělského

území pro logistiku, podporu a kontrolu úžiny a byla potvrzena první účast Španělska na vojenském cvičení Open Gate 1993 v Gibraltarské úžině (Gold 2005: 143). Z těchto dvou zbývajících misí pro NATO měla právě účast na cvičení Open Gate přímý dopad na Gibraltar. V roce 1992 totiž vlády Madridu a Londýna oznámily, že se gibraltarské síly nebudou cvičení účastnit. Zapojení Španělska, které bylo do té doby z účasti na operacích NATO v této oblasti vyloučeno, spolu s neúčastí gibraltarských sil vyvolalo pozdvižení a demonstrace na území Gibraltar. Demonstrace Gibraltářanů pokračovaly po dobu dvou měsíců a skončily spálením duplikátu Bruselské deklarace na podzim 1992, která poukazovala na oteplení britsko-španělských vztahů. Začlenění Španělska umožňuje jeho převzetí kontroly v průlivu – spolu s účastí Francie, Itálie a USA – jménem NATO, následkem oslabení vojenské základny Gibraltar by tak mohlo dojít k pokroku v politickém aspektu sporu (Gold 2005: 143). Španělé se snaží o nadvládu nad územím všemi možnými cestami a členství v Severoatlantické organizaci se jevílo jako prostředek k přiblížení se svému snu, převzít suverenitu nad Gibraltar. Velká Británie si ovšem své teritorium chrání za podpory tamějšího národa, který změnu suveréna odmítá. Gibraltarská delegace dvakrát oficiálně navštívila Brusel v průběhu roku 1998 za účelem zamezení snah Španělska o vyřechování Gibraltar z participace na podporách od Evropské unie, to vyústilo v otevření gibraltarské kanceláře v Bruselu (Košťál 2002: 27).

Velká Británie a Španělsko zahájily v roce 2001 pokus o dosažení dohody o sdílené svrchovanosti nad Gibraltar bez zohlednění vůle Gibraltářanů, ačkoli existovalo příliš nevyřešitelných otázek pro zajištění takové dohody, jako například kontrola nad gibraltarskými vojenskými zařízeními, jejichž příspěvek k porážce mocností Osy zdůraznil strategickou hodnotu Gibraltar ve 40. letech 20. století a od té doby se jeho geopolitický význam stal prominentním pro Británii i pro spojence NATO (Gold 2010: 371). Úplná svrchovanost jednoho ze států nad územím a vyloučení územního nároku státu druhého zřejmě nemůže vést k vyřešení gibraltarské otázky, proto se strany sporu uchýlily k jednáním o sdílené suverenitě nad územím a tím učinit z Gibraltaru kondominium. Kondominium mohlo mít následující podoby (Malenovský 2013: 13):

1. Dělená suverenita (Španělsku by náležela územní jurisdikce, Spojenému království pak jurisdikce personální)
2. Výkon svrchovanosti by náležel oběma státům naráz a akty by vzájemně státy solidárně zavazovaly
3. Výkon svrchovanosti by se střídal mezi státy po časových intervalech (například po jednom roce)

V letech 2001–2002 dala Velká Británie i přes členství v EU a NATO během diskuzí o svrchovanosti jasně najevo, že vojenské objekty na Gibraltaru zůstanou pod britskou kontrolou, jako ujištění pro Gibraltáňany, že dohody se Španělskem o sdílené suverenitě by nebylo možné dosáhnout (Gold 2010: 372). V roce 2002 se sjednaly podmínky dohody o konceptu sdílené britsko-španělské suverenity nad Gibraltarem, tento koncept ovšem nebyl realizován, mimo jiné z důvodu nesouhlasu Gibraltáňanů (Košťál 2009: 108). Situaci také zkomplikovaly výroky španělského ministerského předsedy José Aznara o nezřeknutí se historického nároku na plnou suverenitu nad Gibraltarem po podpisu dohody o sdílené suverenitě, ačkoli dohoda zastaví španělské vylučování Gibraltarů z dohod přijatých v EU (Košťál 2002: 27). Koncept sdílené suverenity pobouřil Gibraltáňany, kteří demonstrovali za své právo podílet se na rozhodnutí o své budoucnosti. Gibraltarská vláda uspořádala vlastní referendum dne 7. listopadu 2002, ve kterém se plných 99 % obyvatel postavilo proti konceptu sdílené suverenity (Richburg 2002). Tento akt vzpoury ze strany Gibraltáňanů, kteří uspořádali referendum proti vůli britské vlády, byl dalším ukazatelem jejich sebevědomí jako komunity, ale připravenost britské vlády diskutovat o sdílené suverenitě poškodilo důvěru obyvatel, že je jejich závazek k Británii větší než britský závazek k Gibraltáňanům (Gold 2010: 372).

V roce 2004 dochází k vytvoření trilaterální dohody o trojstranných jednáních, která spojila zástupce vlád Británie, Španělska a Gibraltarů (Rodriguez 2020). V září 2006 byla uzavřena třístranná jednání v Córdobě mezi britskou, španělskou a gibraltarskou vládou, která vedla k dohodám o řadě otázek, které ovlivňují vztahy mezi těmito třemi stranami po několik desetiletí – využívání

letišť Gibraltar, uznání mezinárodní telefonní předvolby Gibraltar, plynulost hranic a vyplácení důchodů některým španělským pracovníkům na Gibraltar – avšak dohody neměly vliv na základní postoje stran v otázkách souvisejících se suverenitou (House of Commons Library 2006). V září 2006 rozhodl Evropský soudní dvůr v případě podaném Španělskem proti Spojenému království ohledně začlenění Gibraltar britskou vládou do stávajícího volebního regionu Spojeného království pro účely voleb do Evropského parlamentu. Soud odmítl argument Španělska, že rozšíření volebních práv na obyvatele Gibraltar ze zemí Commonwealthu, kteří nebyli občany Spojeného království nebo jiného členského státu EU, bylo v rozporu s články Smlouvy o ES zabývajícími se občanstvím Unie a Evropským parlamentem (House of Commons Library 2006). Od roku 1999 zahajuje britská vláda proces ústavní modernizace závislých území a vyzývá je k předložení návrhů, které by umožnily vyšší míru domácí autonomie a správu věcí veřejných (Gold 2010: 372). Sněmovna Gibraltar tak vypracovala návrh reformy v roce 2004, který byl po konzultacích se Spojeným královstvím přijat v březnu roku 2006. Tento návrh byl následně předložen ke schválení gibraltarskému obyvatelstvu dne 30. listopadu 2006. Referendum schválilo novou ústavu, přes 60 % obyvatel hlasovalo pro změnu ústavního pořádku (Beigbeder 2011). Ústava 2006 rozšiřuje autonomii gibraltarských orgánů, v preambuli stojí, že „poskytuje gibraltarskému lidu takový stupeň samosprávy, jenž je slučitelný s britskou svrchovaností a s tím, že si Spojené království podržuje plnou odpovědnost za vnější vztahy Gibraltar“ (Malenovský 2013: 16). Velká Británie je nadále plně odpovědná za zahraniční politiku území a jeho bezpečnost. Gibraltar se spolu s Británií shodují na dokončení procesu dekolonizace území prostřednictvím této obyvateli schválené ústavy, mezinárodní společenství ovšem vnímá Gibraltar stále jako kolonii, protože OSN nepovažuje proces, kterým Gibraltar prošel, za splňující jeho kritéria pro dekolonizaci (to znamená, že bývalá kolonie musela dosáhnout buď nezávislosti, svobodného sdružení a / nebo integrace s bývalou správní mocí) (Gold 2010: 372). Aby došlo k nezávislosti Gibraltar, musela by se Velká Británie vzdát své svrchovanosti nad územím a na základě Utrechtské smlouvy ji první nabídnout Španělsku. Svou šanci by si

Španělé jen stěží nechali uniknout ve prospěch nezávislého Gibraltarů po svém historickém úsilí o získání suverenity nad územím. Ačkoli nemůžē dosáhnout politické nezávislosti, v dnešní době dosahuje Gibraltar vysokého stupně ekonomické nezávislosti, zejména díky offshore daňovému statusu, rozvoji obchodování bez DPH, cestovnímu ruchu, doplňování paliva a jeho působnosti střediska pro výletní lodě (Gold 2010: 373). Vysoký stupeň ekonomické nezávislosti a politické autonomie vede k národní hrdosti obyvatel, kteří jsou se svým statutem spokojeni a navzdory argumentům Španělska či OSN si ho nepřejí měnit. V roce 2006 řekl španělský ministr zahraničí Miguel Ángel Moratinos španělskému parlamentu, že se Španělsko svého nároku na svrchovanost nad Gibraltarem nevzdalo a nevzdá (Gold 2010: 372). Španělsko si nárokuje území, které mu patřilo před více než tři sta lety, od té doby se vyvíjelo v odlišném politicko-hospodářském i etnickém prostředí, stalo se z něj prosperující finanční středisko a dopravní uzel ležící mezi španělskými osadami a Pyrenejským poloostrovem (Košťál 2002: 27). Velká Británie se snaží vyhovět vůli obyvatel Gibraltarů a dostát svým závazkům vůči území, ke kterým se zavázala. Zároveň se však nachází pod tlakem požadavků OSN a Španělska na dokončení dekolonizace území, které Británie považuje za dekolonizované.

5. Španělská delegace na Gibraltar 2009

Za socialistické vlády Josého Rodrígueza Zapatera dne 21. července 2009 navštívil Gibraltar španělský ministr zahraničí Miguel Moratinos, aby se zde sešel s britským ministrem zahraničí Davidem Milibandem a gibraltarským vrchním ministrem Peterem Caruanou (viz příloha č. 9). Byla to vůbec první návštěva zástupce španělské vlády od roku 1704. Setkání proběhlo za účelem jednání o kooperaci britských a španělských soudů a větší námořní i finanční spolupráce. Ministr zahraničí uskutečnil svou historickou návštěvu Skály na základě trojstranné dohody s Británií, Gibraltarem a Španělskem, která přispěla k uklidnění vzájemného nepřátelství a napětí (Tremlett 2009). Souhlas Moratina se schůzkou přímo na Gibraltar 2009 a slib, že během jednání nebude mluvit o španělských nárocích na území, byl přelomový a překvapivý, za své rozhodnutí je ve Španělsku kritizován (Prokop 2009). V rozhovoru pro *The Times* Moratinos nezapomněl připomenout, že se územních nároků Španělsko nikdy nevzdá, ale chce pokročit ve vzájemné spolupráci (Prokop 2009). Španělská opoziční konzervativní lidová strana označila Moratinose za zrádce a návštěvu považovala za urážku důstojnosti Španělska (Tremlett 2009). Opoziční gibraltarská Socialistická labouristická strana návštěvu odsoudila s tím, že neměla být povolena v době, kdy Španělsko požadovalo svrchovanost nad spornými vodami, mluvčí strany Fabian Picardo řekl: „Skutečnost, že pan Moratinos přijíždí, je pro nás přinejmenším příležitostí ukázat mu, jak britský Gibraltar je a zůstane,“ (Tremlett 2009). Ze španělské návštěvy tak nebyli nadšeni Španělé ani Gibraltáři, tato cesta ovšem neuznala britskou svrchovanost, pouze usilovala o zlepšení vztahů se sousedícím územím. Je tedy patrné, že se Španělsko i přes svůj historický nárok snaží o otevřenější přístup k gibraltarské otázce a ústupky v rámci sporu. Velkou Británii tento přístup jistě těší, ovšem každá vláda nastolí svoji vlastní politiku a postoj k gibraltarské otázce. Španělsko by jistě dokázalo Gibraltar poskytnout vysokou míru autonomie, jako tomu bylo v případě Baskicka či Katalánska, výsledné rozhodnutí ale nezávisí na Velké Británii. Zavázala se rozhodovat dle přání obyvatel

Gibraltaru, kteří mají tudíž právo rozhodnout o své budoucnosti a jejich postoj vůči Španělům není přívětivý. Jedno je ovšem jisté, Španělsko se svých nároků nevzdá.

6. Závěr

Tato práce ukazuje, jak značný dopad status Gibraltaru má na vzájemné vztahy Španělska a Velké Británie. Zajímavé je, že se tento územní konflikt odehrává mezi dříve členskými státy Evropské unie a dodnes členy Severoatlantické aliance. Otázka suverenity nad územím doprovázela téměř každou interakci mezi státy v mezinárodním prostředí. Nešlo ovšem pouze o interakci mezi státy, vliv můžeme pozorovat také v dalších konfliktech států sporu – osady Ceuta a Melilla či válka o Falklandy/Malvíny. Při zkoumání stanovených otázek jsem byla překvapena zjištěním, jak velký vliv Organizace spojených národů má na řešení gibraltarské otázky. Také mě udivila skutečnost, že se nestátní národy v rámci Evropské unie těší velké podpoře a schvalují centralizační politiku EU. Vystoupení z Evropské unie tak bylo pro Gibraltáňany zklamáním, jelikož řešení spatřovali právě v evropské politické unii bez státních hranic. Pokud by Velká Británie ztratila své zámořské území, došlo by dle mého názoru k eskalaci skotských snah o samostatnost, zejména po odchodu z Evropské unie. Na druhou stranu by získání Gibraltaru mohlo pomoci Španělsku s problematikou Katalánska a Baskicka. Nemyslím, že by zisk historického území plně utlumil volání po nezávislosti těchto španělských regionů, ovšem mohl by dopomoci k uvolnění tlaku autonomních společenství na osamostatnění. Tato skutečnost může být vedle španělských historických nároků a britského respektování gibraltarské vůle významným bodem vnímání statusu Gibraltaru Španělskem i Spojeným královstvím.

Práce ukazuje, jak se měnil přístup k gibraltarské otázce v souvislosti s vládnoucími politickými stranami států. V rámci Frankovy politiky izolacionismu nastala blokáda Gibraltaru a napětí se vyostřilo. Franko se snažil všemi možnými prostředky donutit Velkou Británii k navrácení území pod Španělskou suverenitu. Po roce 1982 přichází socialistická vláda Felipa Gonzáleze a došlo k uvolnění napětí sporu a rozvolňování hraničních restrikcí. Na Gibraltaru se Joshua Hassan zasazuje o vyslyšení hlasu Gibraltáňanů. Jeho vláda se snažila prosadit vůli svého obyvatelstva, ale zároveň udržovala vřelé vztahy s Velkou Británií. Po nástupu

vlády Joa Bossana však nacionalistické smýšlení na Gibraltaru radikálně narůstalo, což se podepsalo zejména na vztazích vůči Britům. Za jeho vlády došlo k ochlazení vztahů mezi Británií a jejím závislým územím. Toto napětí uvolňuje až vláda Petera Caruana. Ve Spojeném království lze pozorovat zápal konzervatistů pro zachování svých závislých území, který se ukazuje při válce o Falklandy/Malvíny. Ovšem ani labouristé nesouzněli s představou přenechání svrchovanosti Španělům proti gibraltarské vůli, ačkoli za vlády Tonyho Blaira můžeme hovořit o větší otevřenosti k jednáním o sdílené suverenitě. To značí proměny přístupu k gibraltarské otázce v závislosti na politické pozadí zainteresovaných stran sporu. Další otázkou je dopad Organizace spojených národů na vzájemné vztahy mezi státy ve spojitosti s územním sporem. Organizace spojených národů a její dekolonizační politika významně formovala vývoj konfliktu. Španělsko a Zvláštní výbor OSN pro dekolonizaci dodnes nepovažují území za dekolonizované a pro Španěly je právě tento fakt hlavním argumentem pro vyjednávání o suverenitě nad územím. Naopak Velká Británie spolu s Gibraltarem považuje dekolonizaci za ukončenou vyhlášením lidem schválené Ústavy 2006. Tlak OSN a jejího Výboru 24 k dekolonizaci a napravení vzájemných britsko-španělských vztahů vedl k mnoha jednáním mezi aktéry sporu a činům Británie (jako například právě vyhlášení referenda o schválení Ústavy 2006), ke kterým by se jinak Británie nemusela uchýlit. Nebýt Rezoluce 1514 (XV) OSN o udělení nezávislosti kolonizovaným zemím a národům by byl dle mého názoru španělský nárok na území Gibraltarů bez argumentů. Španělsko území ztratilo a následně nebylo schopno dobýt ho zpět vojenskou silou. Jakákoli jednání o navrácení suverenity nad územím by tak s ohledem na gibraltarské cítění neměla smysl.

Poslední kladenou výzkumnou otázkou je, zdali je možné nalézt přijatelné řešení pro všechny strany konfliktu o sporné území. Konflikt trvající již staletí se jeví jako problém pro nastolení bezproblémových vztahů mezi Španěly a Brity. Otázka se objevuje při státních návštěvách králů i diplomatických jednáních předsedů vlád obou zemí, tlak je ovšem vyvíjen zejména ze španělské strany sporu. Přesto však státy v rámci gibraltarské otázky nenachází přijatelné řešení pro všechny strany sporu. Španělsko by v rámci dekolonizace nejrady nabylo plné

suverenity nad územím, to je s ohledem na článek X Utrechtské smlouvy bez souhlasu Britů nenaplnitelné. Velká Británie by pro uchování dobrých vztahů se Španěly nejspíš souhlasila se sdílenou suverenitou, zavázala se však nečinit rozhodnutí v rozporu s vůlí Gibraltářanů. Obyvatelé Gibraltaru sdílenou suverenitu odmítají stejně horlivě, jako předání plné suverenity pod Španělsko. Udělení nezávislosti Gibraltaru se zdá jako schůdné řešení sporu z pohledu Velké Británie i Gibraltaru. Článek X Utrechtské smlouvy jasně říká, že v případě vzdání se své svrchovanosti nad Gibraltarem musí Spojené království svrchovanost poskytnout nejprve Španělsku. Není tedy možné udělit území nezávislost bez souhlasu Španělska, které by svůj nárok na suverenitu nad Gibraltarem muselo odmítnout. Po staletí se Španělé drží svých historických nároků na územní celistvost. Je tedy krajně nepravděpodobné, že by se vzdali možnosti na nabytí suverenity nad územím. Dle vyjádření Joshuy Hassana v roce 1986 pro deník El País lze konstatovat, že nejlepším řešením pro Gibraltářany by byla evropská politická unie bez hranic. Tomu odpovídá také hlasování v referendu o vystoupení Spojeného království z Evropské unie v roce 2016, kde hlasovalo přes 95 % Gibraltářanů pro setrvání. Po vystoupení Spojeného království z Evropské unie v roce 2020 se ovšem toto řešení vyloučilo. Bez dohody by po odchodu Spojeného království nastal přísný režim na hranici Španělska a Gibraltaru. Tomu zabránilo setrváním Gibraltaru v schengenském prostoru. Bude jistě zajímavé sledovat další vývoj statusu Gibraltaru v souvislosti s Brexitem a postoj španělských představitelů.

7. Seznam literatury

Anderson, Benedict (2004). Pomyslná společenství. In: Hroch, Miroslav, *Pohledy na národ a nacionalismus* (Praha: Slon), 239–269.

Article X of the Treaty of Utrecht. 1713
(<http://academic.brooklyn.cuny.edu/history/johnson/utrecht.htm>, 20.1.2021).

Bowcott, Owen (2012). Margaret Thatcher worried about Gibraltar during the Falklands war. *The Guardian*. 28.12.2012
(<https://www.theguardian.com/world/2012/dec/28/margaret-thatcher-gibraltar-falklands-war>, 1.3.2021).

Cassese, Antonio (1995). *Self-determination of peoples: a legal reappraisal* (Cambridge: Cambridge University Press).

Countries of the World (2020). Gibraltar Economy 2020
(https://theodora.com/wfbcurrent/gibraltar/gibraltar_economy.html, 19.1.2021).

Croner-i (2017). *How does Gibraltar fit with membership of the EU?*
(<https://app.croneri.co.uk/questions-and-answers/how-does-gibraltar-fit-membership-eu>, 12.2.2021).

Gold, Peter (2005). *Gibraltar: British or Spanish?* (Oxford: Routledge).

Gold, Peter (2009). Gibraltar at the United Nations: Caught between a treaty, the charter and the ‚fundamentalism‘ of the special committee. *Diplomacy and Statecraft*, 20 (4), 697–715.

Gold, Peter (2010). Identity formation in Gibraltar: Geopolitical, historical and cultural factors. *Geopolitics* 15 (2), 367–384.

Government of Virgin Islands (2014). *Britain and the Overseas Territories – a Modern Partnership*
(<https://bvi.gov.vg/sites/default/files/resources/UKWhitepaper->

Britain%20and%20the%20Overseas%20Territories%20a%20Modern%20Partner
ship.pdf, 27.1.2021), 3–4.

HM Government of Gibraltar (2021a). *Gibraltar Finance* (<https://www.gibraltar.gov.gi/finance-gaming-and-regulations/gibraltar-finance>, 19.1.2021).

HM Government of Gibraltar (2021b). *Government of Gibraltar Services* (<https://www.gibraltar.gov.gi>, 19.1.2021).

House of Commons Foreign Affairs Committee (2019). *Global Britain and the British Overseas Territories: Resetting the relationship* (<https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmfaff/1464/1464.pdf>, 27.1.2021), 3.

House of Commons Library (2006). *Gibraltar: diplomatic and constitutional developments* (<https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/rp06-48/>, 3.3.2021).

Keating, Michael (2004). European Integration and the Nationalities Question. *Politics & Society* 32 (3), 367–388.

Kennedy, Matthew. (2016). OVERSEAS TERRITORIES IN THE WTO. *International and Comparative Law Quarterly*, 65(3), 741-761.

Kissinger, Henry (1997). *Umění diplomacie: od Richelieua k pádu Berlínské zdi* (Praha: PROSTOR).

Košťál, Vratislav (2002). Gibraltar: poslední koloniální mohykán v Evropě. *Mezinárodní politika* 26 (10), s. 25–27.

Košťál, Vratislav (2009). *Gibraltar: Podivný spor o Herkulovy sloupy* (Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal).

Krynek, Ondřej (2012). 24.1.2012 (dostupné na: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/clanek/tony-blair-nabizel-panelum-gibraltar-143063>, 7.4.2021).

Malenovský, Jiří (2013). 300 let Utrechtské smlouvy a nevyřešený rébus mezinárodněprávního postavení Gibraltarů. *Mezinárodní vztahy* 48 (1), 5–26.

Martin, Daniel (2009). Rage at the Rock as first Spanish minister to visit Gibraltar in 300 YEARS jeered by Spain nationalists. *The Daily Mail*. 21.7.2009 (<https://www.dailymail.co.uk/news/article-1201235/Rage-Rock-Spanish-minister-visit-Gibraltar-300-YEARS-jeered-Spain-nationalists.html>, 7.4.2021).

McIntyre, Fiona (2018). Plans revived for £7bn tunnel from Europe to Africa. *New Civil Engineer*. 30.5.2018 (<https://www.newcivilengineer.com/archive/plans-revived-for-7bn-tunnel-from-europe-to-africa-30-05-2018/>, 19.1.2021).

McWhinney, Edward (2008). Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples. *United Nations Audiovisual Library of International Law*. Srpen 2008 (https://legal.un.org/avl/pdf/ha/dicc/dicc_ph_e.pdf, 28.1.2021), 1–3.

Pánková, Laura (2019). Soukromý archiv fotografií.

Patrovský, Ondřej (2020). Frankistické Španělsko po smrti „caudilla“ obrátilo list. Diktátorův skon odstartoval přerod v konstituční monarchii. *Česká televize – ČT24*. 20.11.2020 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/3228310-frankisticke-spanelsko-po-smrti-caudilla-obratilo-list-diktatoruv-skon-odstartoval>, 31.1.2021).

Potočný, Miroslav (1968). Zásada sebeurčení národů. *Mezinárodní vztahy* 3 (2), 23–40.

Prittie, Terence (2018). From the archive: Gibraltar votes to remain with Britain – 1967. *The Guardian*. 11.9.2018 (<https://www.theguardian.com/world/2018/sep/11/gibraltar-votes-to-remain-with-britain-archive-1967>, 7.2.2021).

- Prokop, Dan (2009). Gibraltar navštívil po 300 letech španělský ministr. O nárocích pomlčí. *IDnes*. 21.7.2009 (https://www.idnes.cz/zpravy/zahranicni/gibraltar-navstivil-po-300-letech-spanelsky-ministr-o-narocich-pomlci.A090721_135709_zahranicni_dp, 5.3.2021).
- Renan, Ernest (2004). Co je to národ? In: Hroch, Miroslav, *Pohledy na národ a nacionalismus* (Praha: Slon), 23–35.
- Richburg, Keith (2002). Gibraltar Votes to Remain British. *The Washington Post*. 8.11.2002 (<https://www.washingtonpost.com/archive/politics/2002/11/08/gibraltar-votes-to-remain-british/aa4f79c0-ddb6-4141-ae3c-cf2f2523909d/?pagewanted=1,> 3.3.2021).
- Rodriguez, Vicente (2020). Gibraltar. *Britannica*. 11.9.2020 (<https://www.britannica.com/place/Gibraltar>, 19.1.2021).
- The Airport Agreement. 1987 (<http://www.gibnet.com/library/airport.htm>, 5.3.2021)
- The Brussels Agreement. 1984 (<http://www.gibnet.com/library/brussels.htm>, 25.2.2021).
- The Gibraltar Constitution. 1969 (<https://web.archive.org/web/20110607062502/http://www.gbc.gi/upload/pdf/Gib%201969%20Constitution.pdf>, 9.1.2021).
- The Lisbon Agreement. 1980 (<http://www.gibnet.com/library/lisbon.htm>, 25.2.2021).
- Tremlett, Giles (2009). Spanish minister ends 300-year snub and visits Gibraltar. *The Guardian*. 21.6.2009 (<https://www.theguardian.com/world/2009/jul/21/spanish-minister-visits-gibraltar>, 23.3.2021).

UN Resolution 1514 (XV). 1960 (<http://www.gibnet.com/library/un1514.htm>, 30.1.2021).

United Nations (2020). *Special Committee on Decolonization* (<https://www.un.org/dppa/decolonization/en/c24/about>, 30.1.2021).

United Nations (nedatováno). *Non-Self-Governing Territories* (<https://www.un.org/dppa/decolonization/en/nsgt>, 30.1.2021).

Yves Beigbeder (2011). Referendum. *Oxford Public International Law*. Červen 2011 (<https://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e1088>, 5.3.2021).

8. Resumé

This thesis deals with the influence of the status of Gibraltar on mutual British-Spanish relations. Gibraltar officially became British territory in 1713 with the signing of Article X of the Treaty of Utrecht. In this thesis I deal with the period from the beginning of the conflict until 2010. I examine the extent to which the territorial dispute affects the mutual relations of states using an analysis of the historical development of the conflict. My conclusion is that Gibraltar has a strong influence on diplomatic relations between states. Most interactions between states are accompanied by the topic of the status of Gibraltar and its return to Spanish sovereignty.

I am also interested in the influence of the domestic political environment on the formation of the conflict. Whether the pressure to transfer sovereignty and tensions between states varies depending on the political party in power. The result of the research is positive. When the political party changes in the power of Spain or Great Britain, the tension of the conflict changes. The thesis shows the degree of influence of the United Nations and the European Union on resolving the situation. Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples gives the Spaniards arguments for restoring the territory under Spanish sovereignty. The European Union's centralization policy then gave the people of Gibraltar hope for a European political union without state borders. This would solve the problem, which is why the vast majority of the population voted against the withdrawal of Great Britain from the European Union.

The conflict also affected other disputes between the participating countries, such as the Falklands / Malvinas War or the Spanish exclaves of Ceuta and Melilla. This indicates the degree to which Gibraltar has influenced the foreign policy of the states of Spain and Great Britain. The final question is, is there a solution acceptable to all the parties of the dispute that would end the conflict over the territory of Gibraltar? Great Britain is committed to respecting the will of the Gibraltar people. Since Franco's blockade, they have been strongly opposed to the Spaniards and Spanish sovereignty over the territory. In order for the British to

grant Gibraltar independence, they must first offer sovereignty over the territory to the Spaniards, who can hardly reject the offer. At the same time, there is pressure from the United Nations to decolonize the territory. However, the decolonization process has already been completed by the opinion of Britain and Gibraltar. The European political union is excluded after Brexit. It will therefore be interesting to see the further development of the conflict between Spain and the United Kingdom over the disputed territory.

9. Přílohy

Příloha č. 1: Poloha Gibraltarů



Zdroj: (Krynek 2012).

Příloha č. 2: The Rock of Gibraltar



Zdroj: (Pánková 2019).

Příloha č. 3: Makak magot na Gibraltaru



Zdroj: (Pánková 2019).

Příloha č. 4: Článek X Utrechtské smlouvy 1713

The Catholic King does hereby, for himself, his heirs and successors, yield to the Crown of Great Britain the full and entire propriety of the town and castle of Gibraltar, together with the port, fortifications, and forts thereunto belonging; and he gives up the said propriety to be held and enjoyed absolutely with all manner of right for ever, without any exception or impediment whatsoever.

But that abuses and frauds may be avoided by importing any kind of goods, the Catholic King wills, and takes it to be understood, that the above-named propriety be yielded to Great Britain without any territorial jurisdiction and without any open communication by land with the country round about.

Yet whereas the communication by sea with the coast of Spain may not at all times be safe or open, and thereby it may happen that the garrison and other inhabitants of Gibraltar may be brought to great straits; and as it is the intention of the Catholic King, only that fraudulent importations of goods should, as is above said, be hindered by an inland communications. it is therefore provided that in such cases it may be lawful to purchase, for ready money, in the neighbouring territories of Spain, provisions and other things necessary for the use of the garrison, the inhabitants, and the ships which lie in the harbour.

But if any goods be found imported by Gibraltar, either by way of barter for purchasing provisions, or under any other pretence, the same shall be confiscated, and complaint being made thereof, those persons who have acted contrary to the faith of this treaty, shall be severely punished.

And Her Britannic Majesty, at the request of the Catholic King, does consent and agree, that no leave shall be given under any pretence whatsoever, either to Jews or Moors, to reside or have their dwellings in the said town of Gibraltar; and that no refuge or shelter shall be allowed to any Moorish ships of war in the harbour of the said town, whereby the communication between Spain and Ceuta may be obstructed, or the coasts of Spain be infested by the excursions of the Moors.

But whereas treaties of friendship and a liberty and intercourse of commerce are between the British and certain territories situated on the coast of Africa, it is always to be understood, that the British subjects cannot refuse the Moors and their

ships entry into the port of Gibraltar purely upon the account of merchandising. Her Majesty the Queen of Great Britain does further promise, that the free exercise of their religion shall be indulged to the Roman Catholic inhabitants of the aforesaid town.

And in case it shall hereafter seem meet to the Crown of Great Britain to grant , sell or by any means to alienate therefrom the propriety of the said town of Gibraltar, it is hereby agreed and concluded that the preference of having the sale shall always be given to the Crown of Spain before any others.

Zdroj: (Article X of the Treaty of Utrecht).

Příloha č. 5: Rezoluce 1514 (XV) Valného shromáždění OSN

Declaration on the granting of independence to colonial countries and peoples.

The General Assembly,

Mindful of the determination proclaimed by the peoples of the world in the Charter of the United Nations to reaffirm faith in fundamental human rights, in the dignity and worth of the human person, in the equal rights of men and women and of nations large and small and to promote social progress and better standards of life in larger freedom,

Conscious of the need for the creation of conditions of stability and well-being and peaceful and friendly relations based on respect for the principles of equal rights and self-determination of all peoples, and of universal respect for, and observance of, human rights and fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language or religion,

Recognizing the passionate yearning for freedom in all dependent peoples and the decisive role of such peoples in the attainment of their independence.

Aware of the increasing conflicts resulting from the denial of or impediments in the way of the freedom of such peoples, which constitute a serious threat to world peace,

Considering the important role of the United Nations in assisting the movement for independence in Trust and Non-Self-Governing Territories,

Recognising that the peoples of the world ardently desire the end of colonialism in all its manifestations,

Convinced that the continued existence of colonialism prevents the development of international economic co-operation, impedes the social, cultural and economic development of dependent peoples and militates against the United Nations ideal of universal peace,

Affirming that peoples may, for their own ends, freely dispose of their natural wealth and resources without prejudice to any obligations arising out of international economic co-operation, based upon the principle of mutual benefit, and international law,

Believing that the process of liberation is irresistible and irreversible and that, in order to avoid serious crises, an end must be put to colonialism and all practices of Segregation and discrimination associated therewith,

Welcoming the emergence in recent years of a large number of dependent territories into freedom and independence, and recognizing the increasingly powerful trends towards freedom in such territories which have not yet attained independence,

Convinced that all peoples have an inalienable right to complete freedom, the exercise of their sovereignty and the integrity of their national territory,

Solemnly proclaims the necessity of bringing to a speedy and unconditional end colonialism in all its forms and manifestations;

And to this end Declares that:

1. The subjection of peoples to alien subjugation, domination and exploitation constitutes a denial of fundamental human rights, is contrary to the Charter of the United Nations and is an impediment to the promotion of world peace and co-operation.
2. All peoples have the right to self-determination; by virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.
3. Inadequacy of political, economic, social or educational preparedness should never serve as a pretext for delaying independence.
4. All armed action or repressive measures of all kinds directed against dependent peoples shall cease in order to enable them to exercise peacefully and freely their right to complete independence, and the integrity of their national territory shall be respected.
5. Immediate steps shall be taken, in Trust and Non-Self-Governing Territories or all other territories which have not yet attained independence, to transfer all powers to the peoples of those territories, without any conditions or reservations, in accordance with their freely expressed will and desire, without any distinction as to race, creed or colour, in order to enable them to enjoy complete independence and freedom.

6. Any attempt aimed at the partial or total disruption of the national unity and the territorial integrity of a country is incompatible with the purposes and principles of the Charter of the United Nations.

7. All States shall observe faithfully and strictly the provisions of the Charter of the United Nations, the Universal Declaration of Human Rights and the present Declaration on the basis of equality, non-interference in the internal affairs of all States, and respect for the sovereign rights of all peoples and their territorial integrity.

Zdroj: (UN Resolution 1514 (XV)).

Příloha č. 6: Lisabonská dohoda 1980

Joint Anglo Spanish Statement by the Spanish Foreign Minister Sr. Marcelino Oreja and the British Foreign Secretary Lord Carrington.

1. The British and Spanish Government, desiring to strengthen their bilateral relations and thus to contribute to Western solidarity, intend in accordance with the relevant United Nations Resolutions, to resolve, in a spirit of friendship, the Gibraltar problem.
2. Both Governments have therefore agreed to start negotiations aimed at overcoming all the differences between them on Gibraltar.
3. Both Governments have reached agreement on the re-establishment of direct communications in the region. The Spanish Government has decided to suspend the application of the measures at present in force. Both Governments have agreed that future cooperation should be on the basis of reciprocity and full equality of rights. They look forward to the future steps which will be taken on both sides which they believe will open the way to closer understanding between those directly concerned in the area.
4. To this end, both Governments will be prepared to consider any proposals which the other may wish to make, recognising the need to develop practical cooperation on a mutually beneficial basis.
5. The Spanish Government, in reaffirming its position on the re-establishment of the territorial integrity of Spain; restated its intention that in the outcome of the negotiations the interests of the Gibraltarians should be fully safeguarded. For its part the British Government will fully maintain its commitment to honour the freely and democratically expressed wishes of the people of Gibraltar as set out in the Preamble to the Gibraltar Constitution.
6. Officials on both sides will meet as soon as possible to prepare the necessary practical steps which will permit the implementation of the proposals agreed to above. It is envisaged that these preparations will be completed not later than 1 June.

Zdroj: (The Lisbon Agreement).

Příloha č. 7: Bruselská dohoda 1984

The Foreign and Commonwealth Secretary, the Rt Hon Sir Geoffrey Howe, and the Spanish Foreign Minister, His Excellency Sr Don Fernando Moran Lopez, held a meeting in Brussels on 27 November 1984 during which they agreed the way in which the Spanish and British Governments will apply the Lisbon Declaration of 10 April 1980 in all its parts.

These will involve simultaneously:

(a) The provision of equality and reciprocity of rights for Spaniards in Gibraltar and Gibraltarians in Spain. This will be implemented through the mutual concession of the rights which citizens of EC countries enjoy, taking into account the transitional periods and derogations agreed between Spain and the EC. The necessary legislative proposals to achieve this will be introduced in Spain and Gibraltar. As concerns paid employment, and recalling the general principle of community preference, this carries the implication that during the transitional period each side will be favourably disposed to each other's citizens when granting work permits.

(b) The establishment of free movement of persons, vehicles and goods between Gibraltar and the neighbouring territory.

(c) The establishment of a negotiating process aimed at overcoming all the differences between them over Gibraltar and at promoting co-operation on a mutually beneficial basis on economic, cultural, touristic, aviation, military and environmental matters. Both sides accept that the issues of sovereignty will be discussed in that process. The British Government will fully maintain its commitment to honour the wishes of the people of Gibraltar as set out in the preamble of the 1969 constitution.

Insofar as the airspace in the region of Gibraltar is concerned, the Spanish Government undertakes to take early actions necessary to allow safe and effective air communications.

There will be meetings for this purpose between the Spanish and British Foreign Ministers.

Zdroj: (The Brussels Agreement).

Příloha č. 8: Londýnská dohoda 1987

The Minister of Foreign Affairs of the Kingdom of Spain, His Excellency Sr Don Francisco Fernandez Ordonez, and the Foreign and Commonwealth Secretary of the United Kingdom, the Right Honourable Sir Geoffrey Howe, meeting in London on 2 December 1987.

taking into account the joint communique agreed at Brussels on 27 November 1984 which established a negotiating process between both countries aimed at overcoming all the differences between them over Gibraltar and at promoting cooperation on a mutually beneficial basis on a number of matters including aviation;

taking into account also the discussions within the Council of the European Community about the European Commission's proposals for liberalising air transport;

understanding, as a result of the conversations which have taken place between the two Ministers, that both Governments consider that greater cooperation over the use of Gibraltar airport will be beneficial for both countries and for the population of Gibraltar and the Campo de Gibraltar;

and in view of the fact that the application of the European Community air transport policy to Gibraltar airport will mean an increase in its civil use, have agreed the following arrangements:

1. The aeronautical authorities of the two sides will hold regular consultations about all questions relating to the development of the civil use of the airport, including those relating to the establishment of new services to third countries.

Permission for Spanish airlines to operate services between airports of the Kingdom of Spain and Gibraltar, under paragraph 1 of Article 6 of the draft EC Decision on capacity and market access, will be given by the Spanish authorities.

2. The Spanish authorities will build a new terminal at La Linea de la Concepcion adjacent to the northern side of the existing frontier-fence. Passengers using this terminal will have direct access to the airport through a gate in the south side of the terminal.

3.1 The Spanish terminal will be used by the following categories of passengers:

Passengers from any country, flying in aircraft of any company and of any nationality, whose destination on disembarking is any point on the territory situated to the north of the frontier fence.

Passengers proceeding from any point of the territory situated to the north of the frontier fence who embark in aircraft of any company and of any nationality, for any destination.

3.2 The British terminal will be used by all other passengers.

3.3 When appropriate, passengers will be subject to customs and immigration controls in the respective terminals.

4.1 A committee will be established to coordinate the civil air transport activities of the British and Spanish terminals and their relation with the airport's other services. The committee will consist of an equal number of members appointed by each Government.

4.2 The arrangements in paragraph 4.1 will be kept under review by the Working Group on Civil Aviation Questions established in 1985 under the auspices of the Anglo/Spanish Coordinators. This working group will report regularly to the Coordinators. The reports will contain any recommendations for further cooperation in the use of Gibraltar airport.

5. The British and Spanish Governments will ensure that effective measures are taken within the existing and new terminals respectively to screen passengers and their carry-on items, and to carry out appropriate checks on crew, cargo and aircraft stores prior to and during boarding. There will be close cooperation between the authorities responsible for security within the two terminals and between them and the existing authorities responsible for security elsewhere at the airport, so as to ensure that the highest standards of security are maintained.

6. There will be continued discussions between the two sides about further strengthening of air safety and traffic control arrangements in the area.

7. The present arrangements and any activity or measure undertaken in applying them or as a consequence of them are understood to be without prejudice to the respective legal positions of Spain and the United Kingdom with regard to the dispute over sovereignty over the territory in which the airport is situated.

8. The above arrangements will come into operation when the British authorities have signified to the Spanish authorities that the legislation necessary to give effect to paragraph 3.3 above is in force, or on completion of the construction of the Spanish terminal, whichever is the later, but in any event not more than one year after the notification referred to above.

Zdroj: (The Airport Agreement).

Příloha č. 9: Setkání (zprava) Davida Milibanda, Miguela Angela Moratinose a Petera Caruana na Gibraltaru



Zdroj: (Martin 2009).